

Maak

Oligaa Buŋa Maaknoŋ ooro.

Jen-asa-asari

Maak nemuŋa qata Maria, maŋa qata mende moŋoŋ. Jerusalem siti toya laligogi. (Aposol 12.12) Aŋaa sunduya moŋ qata mende qama boŋ 14.51-52 iikanonŋ oorota eja. Piitononŋ ilaŋ muro uuta meleeno Buŋa qaa kuma muro. Muro niwita Barnabas ano Pool yorowo liligonŋ misin gawonŋ meŋ kema Pool mesaonŋ deeni. Deeni toroqenŋ gawonŋ meŋ laligonŋ Buŋa sundu motomotoonŋ meŋ kululuuŋ metulaŋonŋ waba kantri yoŋooŋonŋ Griik qaanonŋ ooro. Jiisaswaanonŋ qaa ii Arameik. Ii “Eeli eeli lama lama sabaktani,” iikawaa so.

Jiisasnonŋ uuwaa gawonŋa nomaenŋ meŋ Anutuwaa Meria koloonŋ ejemba ilaŋ onŋoma laligoroti, Maaknonŋ qaa ii jen asariŋ ooro. Jiisaswaanonŋ gawonŋa waŋa ii karooŋ: Buŋa kuma onŋono, omejiilanŋ konjoma onŋono ano siŋgisongŋo mesaonŋ jia jia meŋ qeaŋgoro.

Buk kokawaa bakaya waŋa 6 ii kokaenŋ:

Qaa mutuya: Jon ano Jiisas 1.1-13

Qenjaaro gawonŋ Galili uutanonŋ mero 1.14–9.50

Galili mesaonŋ Jerusalem keno 10.1-52

Jerusalem Sonda motoonŋoŋo laligonŋ komuro 11.1–15.47

Jiisasnonŋ koomunonŋga waaro 16.1-8

Waama koloonŋ Siwenonŋ uro 16.9-20

1 ¹Hamoqeŋe Toya Jiisas Kraist ii Anutuwaa Meria koloŋoŋa. Niinonŋ iwaa Oligaa Buŋaya kanainŋ ooŋenŋ.

Jonoŋ Jiisaswaa kana meleuro.

Mat 3.1-12; Luuk 3.1-18; Jon 1.19-28

^{2a}Anutononŋ Siwe uutanonŋ meriaaŋonŋ qaa moŋ ijoro geŋatootoo eja Aisaianonŋ ii oorota iwaa Buju Terenonŋ kokaenŋ eja,

---

^a 1.2 Mal 3.1

“Moba. Niinonj qele gajobana monj wasiwe waladeenj kema ejemba uugia mindingonj goo kanaga meleuro giinonj iwaa gematanonj namononj kemeba.”

- 3 ^b“Qele gajoba monjonj balonj qararanjonkonjononj qama laligoro kema qata kokaenj mobu, ‘Ponjonj kawa-oo! Kawaajonj mono jojorinj kania meleuwu. Mono uugia mindingonj kania celelewu.’”

4 Qaa iikawaa so eja monj qata Jon asugiro. qata monj Oomulu eja. Asuginj balonj qararanjonkonjononj laligonj nama Buja qaa kokaenj jenj laligoro, “Onjononj mono uugia meleengi niinonj oomulu menj onjomaŋa. Kaenj anŋi Anutunonj singisonjogia songbama mesaowaa.” ⁵Kaenj jenj laligoro Judia prowinswaa gomaŋa kuuya ano Jerusalem siti yonjononj tuunj tuunj koma horonj Jombaanonj kagi. Kanj kouma singisonjogia jokoloogi Jononj ii Jordan apu berejanonj oomulu menj onjono.

⁶“Jombaanonj selekopaa ii kamel juyanonj memeta ano batuyanonj iinŋkasa oro selianonj memeta ii somonjonj laligoro. Nembaneneya ii ŋaagiso borotaanj ano duuyaa moronj apuya, ii nenj laligoro. Ii kuuya gejatootoo eja Elaija iwaa sogaa. ⁷Jononj qaa kokaenj jenj asarijn laligoro, “Noo gemananonj eja ku-usuŋa kotakota monj kawaa. Iwaa ku-usuŋa uutanonj mono noononj uuguwaa. Iinonj eja uuta koloowaatiwaaonj niinonj iwaa kana esuyaa kasia ilaanj isamambaajonj gamugamu ama amamaamaŋa. ⁸Niinonj apu toonjonj mulu menj onjonjento, iinonj mono Uŋa Toroyanonj mulu menj onjombaa.” Kiaŋ.

Jononj Jiisas oomulu menj muro.

Mat 3.13-17; Luuk 3.21-22; 4.1-13

⁹Kambaŋ kanonj Jiisasnonj Galili prowinswaa gomaŋa qata Nazaret kanonja Jombaanonj karo Jordan apu berejanonj oomulu menj muro.

¹⁰Menj muro apunonŋa kouro iikanondeenj Siwenonj aantano Jiisasnonj suunj iiro Uŋa Toroyanonj meleema kewo koonj kaanja koloonj Jiisaswaa waŋanonj kamaanj mero. ¹¹^dIi iiro Siwe gomanonŋa qaa monj kokaenj kolooro, “Giinonj mono neenaa komunjua merana koloona kerana qeaŋgoro giimasiinj moma gonjenj.” Kiaŋ.

Satanonj Jiisas anŋobato menj muŋ laligoro.

Mat 4.1-11; Luuk 4.1-13

¹²Oomulu menj muro iikanondeenj Uŋa Toroyanonj Jiisas kuunj wasinj muro balonj qararanjonkonjononj keno. ¹³Kema weenj 40 kawaa so iikanonj laligoro omejiilanj waŋgia Satan iinonj anŋobato menj muŋ laligoro. Oro

^b 1.3 Ais 40.3   ^c 1.6 2 Kin 1.8   ^d 1.11 Jen 22.2; Ond 2.7; Ais 42.1; Mat 3.17; 12.18; Maak 9.7; Luuk 3.22

kawalia yonoo batugianon laligoro Siwe gajoba yononon ilaan mun laligogi. Kiaŋ.

Jiisasnon gowokouruta mutuya onoono.

Mat 4.12-22; Luuk 4.14-15; 5.1-11

¹⁴Kanagen Jon kapuare mirinon onŋgi raro Jiisasnon kambaŋ iikanon Galili prowinsnon eleema keno. Kema Anutuwaa Oligaa Buŋa jeŋ asarin laligoro. ¹⁵Jeŋ asarin kokaen injjoro, “Anutunon bentotoŋa ambaatiwaa kambaŋanon mono dodowija. Anutunon kambaŋ ano laligon kougiti, ii keteda koi kolooja. Kawaajon mono uugia meleema Oligaa Buŋa moma laariwu.” ¹⁶Jiisasnon kaen injjon liligon laligon Galili apu angombaa goraayanon metetereen kema sora hooŋo eja woi iriuro. Qagara Saimon, koga qata Andruu. Yoronon misagara apu angonon sora horowowaajon gilin laligori. ¹⁷Jiisasnon iriima kokaen irijoro, “Ejawoi, oro mono nii notaŋ kari kuma orombe ejemba sora kaŋa horon onombao.” ¹⁸Kaen irijoro iikanondeen misagara mesaon kanain Jiisas otaŋ keni. ¹⁹Jiisasnon yorowo boronŋa moŋ toroqen kema Zebediwaa meria Jeims ano koga Jon iriuro. Yoronon kaŋiadeen waŋgonon rama misagara meagon somononon rari. ²⁰Rari iriima iikanonŋa oroono. Oroono maŋgara Zebedi ano moneŋ gawon ejauruta waŋgonon onomesaon kanain Jiisas otaŋ gematanon keni. Kiaŋ.

Jiisasnon ome moŋ otaaro.

Luuk 4.31-37

²¹Kaen motoon kema Kaperneam taonon keugi Sabat kendon kolooŋo Jiisasnon iikanondeen qamakooli mirigianon uma Buŋa qaa kuma onono. ²²Kana qaawaa boi kaŋa qaagoto, ku-usuŋ en murotiwaa so kuma onoma nanamemenaa so ambutiwaaajon jero. Kawaajon kanageso yononon ii iima aaruŋ waliŋgogi.

²³Qamakooli mirigia iikanon kambaŋ iikanondeen eja moŋ omeyawo raro ome iikanon qata kokaen qaro, ²⁴“Oo Jiisas, Nazaret eja! Gii naama ama nonomambaa anjaŋe? Mono meŋ kileen nonomambaaajon kajaŋ me? Nii kaniaga moma kotojeŋ. Gii Anutuwaanon eja Tak-kootoya koloojaŋ.”

²⁵Kaen qaro Jiisasnon temboma kokaen jeŋ muro, “Gii mono qaaga bogoro eja koi mesaon togowa.”

²⁶Kaen jeŋ muro omenon eja ii utugon orogon mun qa bobolo qama kouma mesaon keno. ²⁷Keno kuuyanon newogia tegoro waliŋgon qisin aon kokaen jegi, “Yei, maŋgaa siita! Koi mono naa iwoiga? Koi momo dologa ku-usuŋawo. Iinon omejiilan kaŋagadeen jeŋ koton onono jeta teŋ konju.”

° 1.15 Mat 3.2   † 1.22 Mat 7.28-29

²⁸Kaen kolooro Jiisaswaa qabuḡayanon uulaḡawo seiḡ gomaḡ kosianon rama kenḡiti, iikanon kema kema Galili prowins kuuya sokono. Kiaḡ.

Jiisasnon ji ejemba mamaga meḡ qeaḡon onono.

Mat 8.14-17; Luuk 4.38-41

²⁹Jiisasnon Kaperneam onoonon qamakooli miri mesaon iikanondeen Jeims Jon yorowo Saimon ano Andruu yoroo mirinon ugi. ³⁰Iikanon ugi Saimombaa seuḡanon selegere ji kiro ero. Ero bujuya ii uulaḡawo Jiisas ijogi. ³¹Ijogi iwaanon kema borianon meḡ kobibiuro waaro. Waaro selegereya mesaoro nene onon unuagiuro.

³²Unuagiuro mare kolooro ween jaaya kemero kanon Kaperneam toya yononon nama ejembaya ejembaya ji omegiawo ii kuuya unuama Jiisaswaanon kagi. ³³Kaperneam taononga tuunlembenon kan Saimombaa miri naguyanon ajoroogi. ³⁴Ajoroogi nama ejemba ji kania kania inḡiroti, ii mamaga meḡ qeaḡon onono. Kaḡagadeen omejiilan yononon Jiisaswaa kania mogitiwaajon Jiisasnon buugia muunḡun mamaga onotaaro. Kiaḡ.

Hamoqeḡe gawoḡa Galili kuuya sokono.

Luuk 4.42-44

³⁵Jiisasnon gaon ero gomaḡ wenḡeran suluro waama gomaḡ goraayanon kema yanasiri tirin koton iikanon qama kooliro. ³⁶Qama kooliro Saimon ano alauruta iwo laligogiti, yononon uulaḡawo kanianon kenḡi. ³⁷Kema mokolon kokaen ijogi, “Ejemba kuuyanon mono gooḡon moḡanḡu.”

³⁸Kaen ijogi kokaen inḡjoro, “Gomaḡ tosia liligon rama kenḡuti, ii iiju. Niinon Buḡa qaa gomaḡ so jeḡ seimaḡatiwaajon kamaan laligojeḡ. Kawaajon mono gomaḡ liligon kemoḡa.”

³⁹^sKaen inḡjon Galili prowins kuuya liligon kema qamakooli mirigianon Buḡa qaa jeḡ omeya omeya ii onotaan laligoro. Kiaḡ.

Jiisasnon manimba eja moḡ meḡ solaḡaniro.

Mat 8.1-4; Luuk 5.12-16

⁴⁰Jiisasnon taon moḡnon laligoro manimba eja moḡnon kan simin kuma Jiisaswaa wosoyanon kemeḡ kokaen qama koolin muro, “Giinon siḡḡanon meḡ qeaḡon nomambaajon moḡanḡi een, mono nii saanon meḡ solaḡanin nomba.”

⁴¹Kaen qama koolin muro iwaajon wosoya moma boria boraama selia oosirin ijoro, “Niinon ii anuwaatiwaajon mojeḡ. Gii mono solaḡaniwa.”

⁴²Kaen ijoro manimbaya ii iikanondeen solaḡaniro. ⁴³Solaḡaniro

^s 1.39 Mat 4.23; 9.35

galeŋ meme qaa kotakota muŋ iikanondeeŋ “Saanoŋ kembera,” ijoro. ⁴⁴Gejanono qaa ii kokaen ijoro, “Moba. Kokawaa buju qaaya ii mono moŋ mende jena mobu. Qaagoto, mono jigo gawoŋ galembaanon kema selega qendeema muba ano Mooseswaanon jeŋkooto otaan solanijanjawaa mamatewooya ama siimolon oowa. Ii oona iiro ejembanon kaniaga moma kotowu.”

⁴⁵Jiisasnoŋ kaen ijoroto, iinon kema kileŋ kanaiŋ buju qaa ii mamaga jeŋ laligoro sei-ro. Sei-ro Jiisasnoŋ taonja taonja kanon asuganon mombo kemambaajon amamaaro. Amamaan taon gemagianon goman gbameŋa iikanondeeŋ laligoro. Iikanon laligoro goman so iikanonja ejembaya ejembaya iwaanon kagi. Kiaŋ.

Jiisasnoŋ eja sele bakaya koomuya ii meagoro.

Mat 9.1-8; Luuk 5.17-26

2 ¹Kaen liligoro kamban tosia tegoro Jiisasnoŋ eleema mombo gomanon Kaperneam karo. Karo “Mironon laligoja,” jegi mogi. ²Ejemba mamaganon ii moma ajoroon iwaa miri nagu atapananon eligon sombejanon saa qegi. Saa qegi Jiisasnoŋ nama Buŋa qaa inijoro. ³Inijoro iikanon eja moŋ sele bakaya koomuya, ii wama iwaanon kagi. Eja 4:yanon ii demberunon ama anŋon kagi. ⁴Kagi eligon nanŋitiwaaŋon ama Jiisaswaa kosianon kema ambombaajon amamaagi. Amamaan miri qaganon uma Jiisaswaa wanonŋa waaren osoŋ luluunŋi. Luluunŋi oota kolooro iikanon ji eja ii demberuyawo kasanon somonŋon anŋi kemero. ⁵Kaen kemero Anutu moma laariŋ mugiti, Jiisasnoŋ iyonoo tanigia ii iiro sokono ji eja ii kokaen ijoro, “Merana, niinon goo siŋgisongoga mesaojen.”

⁶Kaen ijoro Kana qaawaa boi tosianon batugianon rama uugianon kokaen romonŋogi, ⁷“Eja kokanon mono nomaembaajon kaen jeja. Mono Anutu mepaegoja. Anutu motoonŋonon siŋgisongonana mesaonkejato, eja mononon ii qaago.”

⁸Uugianon kaen romonŋogi Jiisasnoŋ iikanondeeŋ uutanon ii moma koton kokaen inijoro, “Ono mono naambaajon qaa kaanja uugianon romonŋogu? ⁹Niinon ‘Siŋgisongoga mesaojen,’ ji eja kaen ijojenj, qaa iikanon mono afaanagadeeŋ jejeta. Mononon kaen jero tosianon qaa iikawaa honja mende iibu. Kawaajon ii qaa afaanŋa so. Niinon qaa moŋ kokaen jemambaajon mojen, ‘Mono waama tambomaega meŋ kembera.’ Qaa ii mono lombotawo jejeta koloaja. Kaen jewe honja koloowaa me qaagoti, iikanon mono asuganon asugiro iibu. ¹⁰Mobu, namonon siŋgisongoga mesamesaowaa ku-usuŋa ii mono Siwe gomambaa Eja honjaanon eji, onŋo iikawaa kaniaajon tintuan laligowubo. Kawaajon qaa

^h 1.44 Lew 14.1-32

lombotawo ii eja koi ijowe hoŋa iibu,” Kaerj jeŋ eja sele bakaya koomuyaa jaayanonj iima ijoro, “Niinonj gijojerj: Gii mono waama tambomaeege meŋ miriganonj kema. Qaa biŋawo ii hoŋawo koloowaati eerj, qaa afaŋa ii mono kaanagadeerj nomaembaajonj omaya koloonaŋa?” ¹¹Kaerj jeŋ eja sele bakaya koomuya kokaerj ijoro, “Niinonj gijojerj: Gii mono waama tambomaeege meŋ miriganonj kema.”

¹²Ijoro mono waama iikanondeerj tambomaeege meŋ ejemba kuuya yonoo jaagianonj seleerŋerj keno. Kaerj keno kuuyanonj waliŋonj Anutu mepeseerj kokaerj jegi, “Yei, manŋaa siita! Tani koi kaŋa ii wala eerjanonj kambanj moŋerj mende iiniŋ. Qaago! Keteda koi jaa morotaga iijonj.” Kianj.

Jiisasnonj Matyuu (Liwai) oono.

Mat 9.9-13; Luuk 5.27-32

¹³Jiisasnonj mombo Kaperneam mesaonj anŋononj kemeŋ sakasiŋ koorononj kema laligoro. Laligoro ejemba tuunlembenonj iwaanonj kagi Buŋa qaa kuma onono. ¹⁴Kema takis ofis uugumambaajonj ano iikanonj eja qata Liwai Alfiuswaa meria raro iima ijoro, “Gii mono noo gemananonj notaŋ kawa.” Kaerj ijoro waama takis gawonj mesaonj Jiisaswaa gematanonj keno.

¹⁵Kema Liwaiwaa mirinonj kema nene neŋ ragiti, kambanj iikanonj takis meme eja tiliqiligiawo ano siŋgisonŋo eja mamaga yonononj kaŋ Jiisas ano iwaa gowokouruta yonowo rama nene motoonj negi. Mamaganonj Jiisas otaŋ laligogi. ¹⁶Jiisasnonj takis meme tiliqiligiawo ano siŋgisonŋo ejemba tosaŋa yonowo rama nene negiti, ii Farisii (Kana qaawaa kaparaŋkonjkonj) ano yonoononj boi tosiannonj iima Jiisaswaa gowokouruta kokaerj jeŋ ononŋi, “Ae! Iinonj mono naambaajonj takis meme tiliqiligiawo ano siŋgisonŋo ejemba yonowo rama nene neja? Ii mende sokonja.”

¹⁷Kaerj jeŋ ononŋi Jiisasnonj kitia kokaerj inijoro, “Ejemba jigia qaa yonononj doktawaa siin mende amakejuto, ji ejembanonj mono doktawaanonj kemakeju. Niinonj siŋgisonŋo ejemba onoomambaajonj kaŋ laligojento, ejemba iyanŋiaajonj mogi solana koloojuti, ii qaago.” Kianj.

Nene siŋgi laaligowaa qaaya

Mat 9.14-17; Luuk 5.33-39

¹⁸Kambanj kanonj Jombaanonj gowokouruta ano Farisii (Kana qaawaa kaparaŋkonjkonj) yonononj nene siŋgi laligogi tosiannonj Jiisaswaanonj kaŋ kokaerj qisigi, “Jon Oomulu ejawaa gowokouruta nonononj Anutuwaajonj nene siŋgi laligonkejonj. Farisii (Kana qaawaa kaparaŋkonjkonj) yonoo gowokourugianonj kaŋiadeerj ama laligoju. Geenŋaa gowokouruganonj mono naambaajonj Anutuwaawaa nene siŋgi mende laligoju?”

¹⁹Kaerj qisigi kokaerj meleeno, “Onanonj! Nono naa kambanonj nene siŋgi laligonkejonj? Emba meme kambananonj ejawaa

gemakootanurutanonj gereya anji embawaa sakitiurutanonj iwoi ii togonkeju me qaago? Niinonj neenaa gowokouruna yonoo eja buja koloonj yonoo batugianonj ainjolonj ramakejen. Rabe yonononj iikawaajonj aisoonj ainjolonj rama sinji laligowombaa amamaankeju. ²⁰Amamaankejuto, Anutunonj laaligona nuano komuwe yonononj mono kambanji iikanonj saanonj nene sinji laligonkebuya.

²¹“(Onjo laaligo walaga ano korisoro Buja gbilia ii mindirinj orombombaajonj amamaawuya. Iikawaa qaa gemata ii kokaenj injijomana.) Moumou walaga jurano monjonj opo gbilia mende soongbana motonj iikanonj opo jakana mende uunj menj uumbinaankeja. Kaenj anagati eenj, opo jakana gbilianonj mono waziinj moumou walaga ii hororo mombo riiro ootanonj somariinj boliqoliwabo. ²²Kaanjadeenj monjonj wain apu gbilia ii bokonj me taru walaga lama selianonj memeta iikanonj mende kosonj maaro kemenkeja. Kaenj anagati eenj, wain apu gbilianonj mono somariinj taru qosono juma maaro namononj kamaan sooro taruyanonj boliqoliwubo. Kawaajonj wain apu gbilia ii taru gbilianonj maaninj kemero sokombaa. (Kaanjadeenj apu awaa ii kononj gbamoganonj mende kosonkejonj. Kaenj kosowonagati eenj, iikanonj mono juma siisororo kamaaro neninj ji niniwabo. Kaenj koloowaatiwaaajonj apu awaa ii kononj awaanonj kosonkejonj. Onjo kaanagadeenj laaligo walaga ano Oligaa Buja gbilia ii mindirinj orombombaajonj amamaawuya.) Kiaj.”

Jiisasnonj Sabat kendombaa Ponja kolooja.

Mat 12.1-8; Luuk 6.1-5

²³ⁱKawaa gematanonj Sabat kendonj monjonj Jiisasnonj wiit gawonj koria somata kotonj keno. Keno gowokourutanonj wosogia injiro wiit honja motomotoonj kanainj borogianonj mesuma negi. ²⁴Kaenj negitiwaaajonj Farisii (Kana qaawaa kaparanjonkonj) tosanonj Jiisas kokaenj ijogi, “Moba, yonononj mono naambaajonj Sabat kendombaa gawonj meme songoya uuguju?”

²⁵^jKaenj ijogi kokaenj meleeno, “Kinj Deiwidnonj manjajeqe ejauruta yonowo liligonj wosogia injiro nenewaajonj amamaanj iwoi anjiti, ii kamban monjonj weengogi me qaago? ²⁶^kIinonj mono Anutuwwa opo sel jigononj uma bered kowoga Anutuwwa jaasewanjonj alatanonj anji raro esujanonj tururo qetegogiti, ii menj nero. Bered kowoga mesamesaoya ii jigo gawonj galej yononondeenj nej laligogi. Tosianonj ii newubotiwaajonj songo ero kilej nero. Nej ejauruta kaanjadeenj onono motoonj negi. Kamban kanonj eja qata Abiatar iinonj jigo gawonj galej wanjaa gawonj menj laligoro.”

²⁷Kaenj meleema kokaenj injijoro, “Anutunonj Sabat kendonj ii ejemba qeangowutiwaaajonj ano eja. Ii ejembanonj tondu menj kotowutiwaaajonj ama

ⁱ 2.23 Dut 23.25   ^j 2.25-26 1 Sml 21.1-6   ^k 2.26 Lew 24.9

qaago! ²⁸Kaen ano Siwe gomambaa Eja honjanonj mono Sabat kendombaa Ponja kaanagadeenj kolooja.”

Jiisasnoj eja boria soorongoya ii menj qeangoro.

Mat 12.9-14; Luuk 6.6-11

3 ¹Jiisasnoj mombo qamakooli mirinonj uro iikanonj eja boria soosoolia monj raro. ²Ejembanonj Jiisas qaa jakeyanonj ama mubombaaonj “Eja ii Sabat kendononj meagowaa me qaago?” kaen jenj Jiisaswaa jaa galen menj ragi. ³Megi Jiisasnoj eja boria soosoolia ii kokaen ijoro, “Mono waama jaanananonj namba.” ⁴Kaen ijonj kokaen injjoro, “Kana qaa otaanj Sabat kendononj iwoi awaa me bologa ambonaga? Saanonj mombaa waŋa somonjgowonja me mesaoninj komuwaa? Monja me monja meninj sokombaa?” Kaen jero moma qaagia bogoro ragi.

⁵Qaagia bogoro ragi eleema injiuro uugianonj kotakota gojonotiwaajonj wosobiri moma uugerenonj injiuro. Kaen injiima eja ii kokaen ijoro, “Gii mono boroga qetetereewa.” Kaen ijoro boria qetetereero mombo awaa kolooro. ⁶Awaa kolooro Farisii (Kana qaawaa kaparanjkonjkonj) yonononj seleenjenj kema iikanondeenj gawana Herodwaa paati alauruta yonowo ajoajoroo ama “Jiisas nomaenj qeninj komunaga?” jenj qaa gawonj meg. Kianj.

Jiisasnoj ji ejemba menj qeangonj onono.

⁷Kaen meg. Jiisasnoj gowokouruta unjano apu anjonj goraayanonj kenji. Kenji Noot prowins qata Galili kanoŋa ejemba tuunjelembeyononj kanianonj otaanj kenji. Judia prowins kanoŋa kaanagadeenj iwaanonj kagi. ⁸Siti waŋa qata Jerusalem, Saut prowins qata Aidumia ano Jordan apu leengenja weenj koukoutanonj yonononj ano weenj kemekemetanonj baagenja taonj qagara Taia ano Saidon liligonj laligojuti, iyonononj kaanagadeenj tuunjelembeyanonj horonj kagi. Jiisasnoj anjoleto somasomata menj laligoroti, iikawaa bujuya moma mindirinj kougi. ⁹Kaen kouma utama mububotiwaajonj Jiisasnoj gowokouruta kokaen injjoro, “Ologonj nombutiwaajonj onj mono wanjo monj mokolonj noojonj kosere anji raba.” ¹⁰Kaen injjoro ejemba seiseiya menj qeangonj onoma laligoro. Kawaajonj qenjenmanjenj ano sele bimobimoogiawo kuuya yonononj selianonj oosiriwombaaajonj liligonj mamaga aonj memetanj anji. ¹¹Omeya omeya yonononj Jiisas iima jaasewanjanonj namononj kemenj kokaen qagi, “Gii mono Anutuwwa Meria koloojanj!”

¹²Kaen qagi Jiisasnoj qetegonj onoma kanianonj asuganonj asugiwabotiwaajonj sonjo kotakota ama onono. Kianj.

¹ 3.9-10 Maak 4.1; Luuk 5.1-3

Jiisasnoŋ gowokouruta meweenŋoŋ oŋono.

Mat 10.1-4; Luuk 6.12-16

¹³Kanageŋ Jiisasnoŋ baananoŋ uma iikanonoŋ iyanŋaa siinŋa otaanŋ eja oŋoono iwaanonoŋ kagi. ¹⁴Kagi eja 12 iwo laligowutiwaajoŋ kuunŋ oŋoma Buŋa qaaya jeŋ seiwutiwaajoŋ wasiŋ oŋono. ¹⁵Wasinŋ oŋoma omejiilanŋ konjoma oŋombutiwaa ku-usuŋa oŋono.

¹⁶Kaenŋ ama eja 12 ii kokaenŋ kuunŋ oŋono: Piito, Jiisasnoŋ qa ii Saimon muro. ¹⁷Jeims ano koga Jon, manŋara qata Zebedi. Jiisasnoŋ yoroo qagara moŋ Boanerges qaro. Ii ananaa qaanonoŋ Gunparandambaa Merawoita. ¹⁸Andruu, Filip, Bartolomyuu, Matyuu, Tomas, Jeims Alfiuswaa meria, Tadius, Saimon Zelot-politik eja,^m ¹⁹ano Juudas Iskariot. Kariot eja iikanonoŋ kanageŋ Jiisas memelolo meŋ muro. Kianŋ.

Jiisasnoŋ ome yoŋoo esuŋgia uugunŋ qero kamaaja.

Mat 12.22-32; Luuk 11.14-23; 12.10

²⁰Jiisasnoŋ iikaanŋ ama oŋoma baananoŋga kamaanŋ yanŋaa mirinoŋ karo. Mirinoŋ karo ejemba tuunŋ somatanonoŋ mombo kouma ajoroogi nembanene newombaajoŋ amamaagi. ²¹Amamaagi sakitiurutanonoŋ ii moma “Uuta soodaboroja!” jegi. Jeŋ kemeŋ wambombaajoŋ keŋgi.

²²“Keŋgi Kana qaawaa boiya Jerusalemga kagiti, iyoŋononoŋ jegi, “Satambaa iimolanonoŋ mono uutanonoŋ kemero laligoja. Iinoŋ omejiilanŋ yoŋoo wanŋgia iwaa ku-usuŋanoŋ ome konjoma oŋotaanŋkeja.”

²³Kaenŋ jegitiwaajoŋ Jiisasnoŋ oŋoono kagi sareqaanonŋ kokaenŋ injjoro, “Satanonoŋ mono nomaenŋ alia Satan moŋ konjonaga? ²⁴Kantri mombaa galeŋurugianoŋ batugianoŋ anŋowowo ama deembuti eenŋ, iyoŋononoŋ mono galeŋkoŋkoŋ gawoŋgia meŋ nambombaajoŋ amamaawuya. ²⁵Kaanŋagadeenŋ miri mombaa kanageso yoŋononoŋ batugianoŋ anŋowowo ama deembuti eenŋ, mono galeŋkoŋkoŋ gawoŋgia meŋ nambombaajoŋ amamaawuya. ²⁶Kaanŋagadeenŋ Satambaa kanageso yoŋononoŋ batugianoŋ anŋowowo ama tuarenjenŋ ama aowuyagati eenŋ, galeŋkoŋkoŋgiaa esuŋanoŋ kamaaro ometotongoŋianoŋ mono qaomambaa anja.

²⁷“Moŋnoŋ eja kotiga iimolambaa kana boria wala mende somoŋgowaati eenŋ, iinoŋ mono mirianoŋ uma esuhinaya qeŋgama memambaajoŋ amamaawaa. Wala ii somoŋgoro rarogo mono saanonŋ mirianoŋga ilawoilaya kuuya kopepereedaboronoŋ meŋ kembaa. (Iikawaa so niinoŋ kaanŋagadeenŋ Satan somoŋgoŋ gematanonoŋ omeya oŋotaanŋkejenŋ.)” Kianŋ.

---

^m 3.18 Nesenel paati zelot yoŋononoŋ Room gawman tompe ama iyanŋgiaa nanan mewombaajoŋ tompe meŋ laligogi.   ⁿ 3.22 Mat 9.34; 10.25

Singisonḡo mesamesaoya qaa

²⁸Niinon qaa hoŋa moŋ kokaen inijomaŋa, “Ejemba somata melaa singisonḡo amakejuti, ii Anutunon mesaonkeja. Lomboŋa me afaŋa mepaqepae ambuyagati eej, Anutunon ii saanon sonḡbama onḡmbaa. ²⁹“Sonḡbama onḡmbaato, moŋnon Uŋa Toroya mepaegowaati, iikawaa singisonḡoya Anutunon mono kambaŋ moŋnon mende mesaowaa. Qaago totoon! Singisonḡo iikanon mono qaganon uro kambaŋ tetegoya qaa Anutuŋa jaanon qaayawo laligowaa.” Kaen inijoro. ³⁰“Omenon uutanon kemerota laligoja,” kaen jegitiwaajon ama kaen kuma onono. Kiaŋ.

Jiisaswaa nemuŋkoanuruta.

Mat 12.46-50; Luuk 8.19-21

³¹Kaen amin mogi nemuŋkoanuruta yoŋonon kaŋ seleenḡen nama yoŋoonon kamaawaatiŋa qaa aŋgi iwaanon keno. ³²Keno ejemba tuuŋ yoŋonon liligon muŋ rama kokaen ijogi, “Moba! Goo nemuŋkoanuruganon mono seleenḡen nama gooŋon qisiju.”

³³Ijogi meleema kokaen inijoro, “Noo nemuna ii moronon ano noo kouruna ii daen yoŋonon?” ³⁴Jiisasnon kaen inijon ejemba liligon muŋ ragiti, ii uuŋ injima kokaen jero, “Iibu! Noo nemuna ano kouruna ii mono koi. ³⁵Anutuŋa uusiŋa teŋ komakejuti, iyoŋonon mono noo nemuna ano naanḡkoanuruna kolooju.” Kiaŋ.

Qosomakororo ejaŋa sareqaa

Mat 13.1-9; Luuk 8.4-8

4 ¹Jiisasnon mombo apu aŋon goraayanon kemeŋ kanain kuma onono. Kuma onono ejemba tuuŋlembenon iwaanon kema ajoroogi waŋgonon uma apu aŋon qaganon kema raro. Raro ejemba kuuya yoŋonon aŋon goraayanon sakasinon ajoroogi. ²Kaen ajoroogi sareqaa mamaŋa jeŋ kuma onono. Kuma onoma kokaen jero:

³“Moba! Eja moŋnon nene kota qosoma kororoomambaajon gawonon keno. ⁴Kema qosoma kororo kota tosanon kana goraayanon kemeŋ koŋgi. Kemeŋ koŋgi (warawen) kooŋa kooŋa kouma ii nedaborogi. ⁵Kota tosanon jamo kowonjinon kemeŋ koŋgi. Kemeŋ koma iikanon namo mamaŋa mende mokoloogi. Namu dusiita mende erotiwaajon kuragagia uulaŋawo kougi. ⁶Kougito, weenon kouma onon jeŋ koton onono tiigia qaagotiwaajon soolin gororongogi. ⁷Kota tosanon kumuntiri waayawo iikanon kemeŋ koŋgi. Kemeŋ koŋgi komuntirinon kouma qeŋ turuŋ bibiloko meŋ onon. Kaen kolooŋa hoŋa mende kuugi. ⁸Kota tosanon namo awaanon kemeŋ koŋgi. Kemeŋ koma kuragagia juma waama

° 3.29 Luuk 12.10 P 4.1 Luuk 5.1-3

geregiaa hongia awaa asugigi. Tosianonj kogia 30, tosanonj kogia 60, tosanonj 100 iikawaa so koloonj seigi.”⁹ Kaenj jen jedabororo, “Moḡonj ugejiawo laligoji eenj, iinonj mono sareqaa koi geja ama moma kotowa.” Kiaj.

Jiisanonj naambaajonj sareqaa jero.

Mat 13.10-17; Luuk 8.9-10

¹⁰Tuunj somata yonononj deema kenji Jiisanonj yanodeenj raro. Yanodeenj raro gowokouruta 12 ano tosaanja liligonj mugiti, ii motoonj sareqaa koi kawaa kanagiaajonj qisij mugi. ¹¹Qisij mugi kokaenj meleema injjoro, “Anutuwaa bentotononj keuma laligowonjatiwaa qaa aasangoya ii onj asuganonj injjowe moma kotojuto, seleengenj laligojuti, iyonjoojonj ii kuuya sareqaanondeenj asuginjeja. ¹²“Kaenj asugiro

‘Iyangiaa jaagianonj iwoi iimago kania kilenj mende moma kotowuya.

Iyangiaa gejagianonj qaa tororo momago kania kilenj mende moma asariwuya.

Ii moma asariwuyagati eenj, mono saanonj uugia meleengji Anutononj singisonjogoga mesaonaga.’”

Jiisanonj sareqaawaa kania jero.

Mat 13.18-23; Luuk 8.11-15

¹³Jiisanonj toroqenj kokaenj injjoro, “Sareqaa iikawaa kania ii mende moma asarijuti eenj, sareqaa tosaanja kuuya jemanjati, ii mono nomaenj moma asariwuyaga? ¹⁴Sareqaa iikawaa kania ii kokaenj: Qosomakororo ejanonj Buja qaa qosoma kororoenjeja. ¹⁵Nene kota kana goraayanonj kemenj kongiti, ii kokaenj: Buja qaa qosoma kororoogi ejemba uugianonj kemenkejato, ii mogi Satanonj iikanondeenj kanj qaa uugianonj qosongji kemeroti, ii qetegonj unjwamakeja. ¹⁶Nene kota qosono jamo kowonjinonj kemenj kongiti, ii kaanagadeenj ejemba saregia monj. Yonononj Buja qaa moma iikanondeenj uuqeeango qaganonj moma anjonj komakeju. ¹⁷Kaenj amakejuto, uugianonj tiita mende enj onjombaato, kambanj torodaamonjadeenj nama kotiinj laligowuya. Buja qaawaajonj ama kakasililinj me sisiwerowero kolooro kambanj iikanondeenj mono tama unjwaa. ¹⁸Nene kota qosono kumuntiri waayawononj kemenj kongiti, ii kokaenj: Yonononj Buja qaa mogi uugianonj kemenjeja. ¹⁹Kemenkejato, namononj laaligowaa majakakaya ano monenj hina hoorowaa uugereya koloonj bimoonj onjmakeja. Qabunagiawo koloowombaa koposongogi siinj kombombanja bologa tosanonj kaanagadeenj uugianonj dungguj Buja qaa bibiloko menj munjeju. Kaenj kolooro hongia qaa auta (gipeya) koloowuya. ²⁰Nene kota namo awaanonj qosono kemenj kongiti, ii ejemba koi

⁹ 4.12 Ais 6.9-10

kaanja: Yorjononj Buja qaa geja ama moma moma anjonj koma pondanj nama hongia mokoloonkeju. Tosianonj qaa je motoonjononga kota 30 mokoloonkeju. Tosianonj hongia 60, tosanonj qaa kota motomotoonj iikawaa hongia 100 menj seinj mokoloonkeju.” Kianj.

Lambe ii asasaga nonombaajonj raja.

Luuk 8.16-18

²¹Jiisasnonj qaa monj kokaenj jero, “Monjonj lambe me kiwa menj ootirinj monjonj me dunj baatanonj ambaa me qaago? Ii dakanonj ambaa? Ii mono iikawaa dunj rarayanonj asuganonj ambaa. ²²Kaanjadideen iwoi monj mesanogogi eji, ii mono asuganonj asugiwaatiwaajonj eja. Iwoi monj koma turugi eji, ii mono luluungi qetumbaatiwaajonj ama eja. ²³Monjonj uugejiawo laligoji eenj, iinonj mono sareqaa koi geja ama moma kotowa.” Kianj.

Nomaenj diwelopmen koloaja?

²⁴Jiisasnonj qaa kokaenj injjoro, “Qaa mojuti, ii mono moma anjonj koma uu wombogianonj ama koma gbilinj laligowu. (Kaenj laligogi uugia dingoro roromongogianonj somariiro moma komuwuya.) Onjo tosaanja yonoo qaagia gosinj jenj tegowuti, Anutunonj mono jenjkootogia motoongo iikawaa so onjoanngiaa qaagia gosinj jenj tegowaa. So ii mono uugunj ironja meleema onjombaa. ²⁵Iikawaa kania ii kokaenj: Monjonj momakootoyawo laligoji, Anutunonj mono ii toroqenj muro laligowaato, monjonj momakootoya qaa laligoji, Anutunonj mono momoya melaa eji, ii kaanagadeenj qetegonj wambaa.” Kianj.

Buja qaa kota ii kuragawo.

²⁶Jiisasnonj sareqaa monj kokaenj jero, “Anutuwaanonj bentotonj ii koi kaanja: Eja monjonj gawononj kema nene kota qosoma kororoowaa. ²⁷Qosoma kororoonj kema asaga gomantiinja enj waawaa ano nene kotaa kuraga juma koumakeju. Nomaenj juma koumakejuti, ii anjo mende moma kotoja. ²⁸Namo anodeenj nemunj kono honja koloonkeja: Wala geria, kanagenj honja ano iikawaa gematanonj honja iikawaa kota ii kuuya koloonj somariidaborowuya. ²⁹Honja somariidaboronj momogoro honja memewaa kambanja kolooro welenjgeqeuruta wasinj onono soogia kaapengoya jetawo menj honja mewombaajonj gawononj kembuya.” Kianj.

Nejonj kotaa sareqaa

Mat 13.31-32, 34; Luuk 13.18-19

³⁰Jiisasnonj sareqaa monj kokaenj jero, “Anutuwaawo bentotonja ii naamombo so ambonaga me naa sareqaanonj jenj asariwonaga? ³¹Ii

^r 4.21 Mat 5.15; Luuk 11.33   ^s 4.22 Mat 10.26; Luuk 12.2   ^t 4.24 Mat 7.2; Luuk 6.38

^u 4.25 Mat 13.12; 25.29; Luuk 19.26   ^v 4.29 Joel 3.13

nejon kotaa so kokaen koloaja: Kota ii kazupuleenda. Ii namowaa nene kota kuuya iyonoo kamaanqeqegia koloaja. Kaen kolooro gawonon komomakeju. ³²Komomakejuto, juma waama logoya kuuya unjuugun somariin boria somasomata bororo kema kankeja. Kaen boron keno kanakeewambaa koonja koonja yononon haigia iikawaa umuganon amakeju.” Kianj.

Jiisasnon sareqaa mamaga jero.

³³Jiisasnon sareqaa kaanja kaanja ii mamaga jej laligon Buja qaa injjoro. Moma kotogitiwaa so ii injjoro moma laligogi. ³⁴Kamban so qaaya kuuya ii sareqaanon jej laligoro. Qaaya mon een mende jeroto, gowokouruta yonowo iyanjiodeen laligogi kamban kanon qaa kuuya kawaa kanagia ii jej asarin onoma laligoro. Kianj.

Jiisasnon jero raidimbon goron qero.

Mat 8.23-27; Luuk 8.22-25

³⁵Ween kanon mare kolooro Jiisasnon gowokouruta kokaen injjoro, “Mono mesaon angon koton leegen keubona.” ³⁶Kaen injjoro ejemba tuun onomesaon Jiisas wangi wangonon uma raro kenji. Wango tosaanja ii kaanagadeen yonowo gemanon gemanon kenji. ³⁷Kenji raidimbon somatanon obabankota waaro sirinon wango uutanon kemero wango saa qemambaajon ano. ³⁸Kaen kolooro Jiisasnon wango tetegoyanon rama qembonon laarin gaon ero. Gaon ero gowokourutanon kema mindiin ijogi, “Hei boi! Nono angonon tiwilaawombaajon anjon. Iikawaa majakakaya mon mojan me qaago?”

³⁹Kaen ijogi uuta tooro moma waama musu ano siri kokaen jej koton orono, “Mono bogon een ewao!” Kaen jero haamonon dongoro sirinon goron qen ero. ⁴⁰Kaen ama kokaen jej onono, “Ono naambaajona toroko momo eja koloaju? Nomaambaajon ama Anutu mende moma laariju? Sombugia mono een moju.”

⁴¹Jej onono awawalin qarasombugia moma amin mogi, “Yei, mangaa siita! Eja koi naa ejaga laligoja? Iinon musu ano kowe jej koton orono jeta tej konjao?” Kianj.

Omenon bao uugianon kemegi ejanon qeangoro.

Mat 8.28-34; Luuk 8.26-39

5 ¹Kaen asugiro angon koton leegen Gerasin yonoo gomanon keugi. ²Keuma goraayanon ugi Jiisasnon wango mesaoro iikanondeen eja omeyawo mon qasirinonga kan nama Jiisas mokolooro. ³Eja ii qasirinon laligon qamo jamo kobaa oson urooogi egiti, iikanon en laligoro. Eja kuuyanon kanaboria gbado (tape):non somongowonatiwaajon amamaan laligogi. ⁴Indinjin indinjin kania gbadonon somongon binen qen laligogito,

boro bota qerkegiti, ii qesuma kana kasia ritoqiton laligoro kuuyanon ii galej koma mubombaajon amamaagi. ⁵Amamaan asaga gomantiija suulan qasiriwaa jamo kobaanon me baananon lansan en laligoro. Kaen laligon qama silama selia jamonon qer kotomoton laligoro.

⁶Jiisanon korikori karo iima bobogarij kan balonon kosianon kemej simin kuno. ⁷⁻⁸Simin kuno Jiisanon omeya ii kokaen jey mumambaajon ano, “Ome bologa, gii mono eja koi mesaon kemba!” Kaen jemambaajon ano qa jinjereren somata qama jero, “Ae! Jiisas, gii Anutu uutaa Meria koloojan. Gii nomaen ama nomambaajon kajan? Niinon Anutuwaa jaasewananon welema gonjer: Gii qaa somonjon jopon qanon jey kotiin siimbobolo geriawo mende ama nomba.”

⁹Kaen jero kokaen qisiro, “Gii qaga moro?” Qisiro jegi, “Nono mamaga laligojonwaajon qanana Lijon jejon.” Ii ananaa qanon Kere tuuj somata. ¹⁰Kaen jey kaparan koma kokaen welema mugi, “Gii nonotaawagati een, mono balon kokanonja mende wasij nonomba.”

¹¹Kosogianon maronja kanon bao tuuj somata mon gbojja uutanon kuluuma nanji. ¹²Kawaajon ome yononon kokaen jey Jiisas welema mugi, “Giinon wasij nonona nono saanon bao yonoo uugianon kemebona.” ¹³Welema mugi “Mono kema kemebu!” jey koton onono eja uutanonga kouma kema bao uugianon kemegi. Kemegi iikanondeen bao tuuj 2,000 kawaa so ii mono lugun newonewonon kema jororonjon apu anjonon kemej nemoton komugi.

¹⁴Komugi bao galej yononon kok koma taon ano goman boleboole iikanon kema buju qaa jegi. Jegi moma ejemba jaasongo yononon iwoi kolooroti, ii iibombaajon kagi. ¹⁵Kan Jiisaswaanon kouma iigi eja ome tuunawonon laligoroti, iinon mono opo selekopaaya tororo somonjon rama uuta tooro roromonogoya kuuya asugiro iima awawali nanji. ¹⁶Nanji bao ii nomaen kemej komugiti ano eja omeyawo iwaanon iwoi kolooroti, ii iigiti, iyononon sundu woi ii injjogi.

¹⁷Injjogi nama Jiisanon mindimindiri goman balongia mesaon kembaatiwaaajon welema mugi.

¹⁸Welema mugi mesaon wanjonon umambaajon nano eja omeyawo laligoroti, iinon kan Jiisaswo motoon kema laligomambaajon qisiro.

¹⁹Qisiroto, Jiisanon qotogon mun kokaen ijoro, “Gii mono gomanganon kema tinitosauruga injiima Ponjon angoletto somata menj kiankomun gonji, iikawaa sunduya ii injjona mobu.”

²⁰Kaen ijoro mesaon kema Jiisanon angoletto somasomata menj muroti, iikawaa qaaya kanain Ten-taon distrik uutanon jey seiro kuuyanon moma waliogogi. Kian.

Jairusnon borataajon Jiisas qama kooliro.

Mat 9.18-26; Luuk 8.40-56

²¹Jiisanon wanjonon uma eleema anjon koton leegen karo ejemba tuuj mamaganon iwaanon kan ajoroogi anjon goraayanon nanji.

22 Nangi qamakooli miriwaa qaa galeŋ moŋ qata Jairus iinoŋ kaŋ Jiisas iima batanoŋ kemeŋ simiŋ kuma muro. 23 Simiŋ kuma muŋ kaparaŋ koma qama kooliŋ kokaeŋ ijoro, “Borana melaanoŋ komumambaajoŋ anja. Mono kaŋ boroga qaganonŋ ana qeaŋgoŋ toroqenŋ laligowa.”

24 Kaenŋ ijonŋ Jiisas wano motoonŋ keni ejemba tuuŋlelemba yoŋononŋ gemagaranonŋ kema oloqologonŋ liligonŋ oroma keŋgi. Kiaŋ.

Emba jiawononŋ Jiisaswaa malekuya oosiri.

25 Keŋgi iikanonŋ batugianonŋ emba moŋ laligoro. Iinoŋ koiŋsa gbani 12:waa so iima ji kiro laligoro. 26 Kaenŋ laligonŋ siimbobolo mamaga moro selegaleŋ mamaganonŋ iwaa gawoŋa megi ilailaa moŋ mende mokoolonŋ laligoro. Iinoŋ selegaleŋ ejemba yoŋoo tawagiaajoŋ moneŋ hinaya kuuya giliŋ laligoroto, jia iikanonŋ mono mombo momboga meŋ bolinŋ muro laligoro. 27-28 Kaenŋ laligonŋ Jiisaswaa bujuya moma kokaenŋ jero, “Niinoŋ ii oosirimambaajoŋ moma bimoonŋ malekuyagadeenŋ borona moŋ oosiriwenagati eenŋ, mono saanonŋ qeaŋgomaŋa.” Kaenŋ jeŋ ejemba tuuŋ batugianonŋ Jiisaswaa gematanonŋ kema malekuyanonŋ oosiri.

29 Oosiri saya iikanondeenŋ juguro qeŋjeŋmanjeŋa ii qaono selianonŋ qeaŋgoro moro. 30 Qeaŋgoro Jiisasnoŋ iikanondeenŋ esuŋa moŋ kotonŋ kenoti, ii moma ejemba tuuŋ batugianonŋ eleema qisiro, “Morononŋ malekuna oosirija?”

31 Kaenŋ qisiro gowokourutanonŋ kokaenŋ ijogi, “Ejemba tuuŋnonŋ ologonŋ liligonŋ goma goosiriju. Ii iima nomaenŋ ‘Morononŋ noosirija?’ qisijaŋ?”

32 Kaenŋ ijogito, Jiisasnoŋ mombo “Morononŋ ii anja?” jeŋ qisiŋ mokooloomambaajoŋ eleema uuŋ iŋjiro. 33 Iŋjiro emba selianonŋ aŋgoletokooloroti, iinoŋ ii moma iikawaajoŋ toroko moma jeneŋa ororo kaŋ Jiisaswaa batanoŋ kemeŋ simiŋ kuma kania kuuya ijoro. 34 Jiisasnoŋ ii moma kokaenŋ ijoro, “Borana, momalaariganonŋ mono meŋ qeaŋgoŋ gonja. Qeŋjeŋmanjeŋganonŋ mono qaono saanonŋ uubonjononŋ kema.” Kiaŋ.

Jiisasnoŋ Jairuswaa borata meŋ gbiliro.

35 Qaa kaenŋ ijonŋ nano qamakooli miriwaa qaa galeŋaa mirinonŋa moŋnonŋ qele kaŋ Jairus ijoro, “Boraga komuja! Kawaajoŋ mono boiwaa qaganonŋ lombo toroqenŋ mende amba.”

36 Ijoro Jiisasnoŋ qaa iikawaa telambelaŋ ama qamakooli miriwaa qaa galeŋ kokaenŋ ijoro, “Toroko mende moba. Mono nii moma laariŋ nomba.” 37 Kaenŋ ijonŋ ejemba tosaŋa oŋomesaonŋ Piito, Jeims ano Jeimswaa koga Jon iigadeenŋ uŋuano ii otaŋ keŋgi. 38 Kema qamakooli miriwaa qaa galeŋaa mirinonŋ keugi ejemba tuuŋ guju megi iŋjiro. Mamaganonŋ jingonŋ qama kotakota saama amburereŋ megi. 39 Iŋjiima mirinonŋ uma kokaenŋ iŋjiro, “Oŋo mono naambaajoŋ guju meŋ saaju? Bora iikanonŋ mende komujato, gaonŋa eja.”

⁴⁰Kaen injjoro jonon̄sisi kaenja kolooro jomoma mugito, iinon̄ ii kuuya on̄otaan̄ borawaa nemun̄man̄a ano tosaan̄a iwo laligogiti, iigadeen̄ un̄uano bora eroti, iikanon̄ ugi. ⁴¹Uma Jiisasnon̄ bora ii borianon̄ men̄ ijoro, “Talita kuum.” Ii ananaa qaanon̄ Bora melaa, nii gijojen̄: Mono waaba!

⁴²Kaen̄ ijoro bora gbania 12 iinon̄ mono iikanondeen̄ waama nama kema karo. Kaen̄ kolooro iima kosogia kiton̄ walingogi. ⁴³Walingogi iikawaa bujuya mon̄ jegi mobubotiwaajon̄ jen̄ son̄go kotakota ano. Ii ama bora melaa ii nembanene mugi newaatijon̄ injjoro. Kian̄.

Nazaret yon̄onon̄ Jiisas gema qegi.

Mat 13.53-58; Luuk 4.16-30

6 ¹Ii kolooro Jiisasnon̄ Jairuswaa goman̄ balon̄ mesaoro gowokourutanon̄ otaan̄ iwo kema Jiisaswaa somasomarii taon̄anon̄ keugi. ²Sabat kendonon̄ karo qamakooli mirinon̄ uma Buŋa qaa kanain̄ kuma on̄ono. Kuma on̄ono moma ejemba mamaganon̄ aarun̄ waligon̄ kokaen̄ jegi, “Yei, gejajuju! Iwoi kuuya koi mono daenkaya moma jeja? Momakootoya ii mono moronon̄ kuma muro jeja? Ano an̄goletu ku-usun̄awo kaen̄a ii mono moronon̄ inaan̄ muro borianon̄ mero asugija? ³Eja koi mono goman̄ kokawaa moton̄qede ejiaga. Mariawaa meria ano Jeims, Joosef, Juuda ano Saimon yon̄oo dagiaga. Naan̄rutanon̄ batunananon̄ koi laligoju.” Nazaret yon̄onon̄ kaen̄ jegi uugianon̄ boliro iikanon̄ amamaagi.

⁴“Amamaagi Jiisasnon̄ kokaen̄ injjoro, “Gejatootoo ejawaa sakiti ano tinitosaurutanon̄ mono iyan̄aa taonon̄ jejewili ama mun̄kejuto, goman̄ tosaan̄a iikanon̄ kaen̄ qaago.”

⁵Kaen̄ an̄gitiwaajon̄ Jiisasnon̄ ji ejemba motomotoon̄go boria qagianon̄ ama men̄ qean̄gon̄ on̄onoto, an̄goletu ku-usun̄awo tosaan̄a memambaajon̄ amamaaro. ⁶Kaen̄ kolooro momalaaringianon̄ mende asugiro yanḡsisengiaajon̄ ama aaruro. Aarun̄ on̄omesaon̄ Nazaretwaa kosianon̄ goman̄a goman̄a liligon̄ Buŋa qaa kuma on̄oma laligoro. Kian̄.

Jiisasnon̄ gowokouruta 12 wasin̄ on̄ono.

Mat 10.5-15; Luuk 9.1-6

⁷Jiisasnon̄ gowokouruta 12 ii on̄oono kagi kanain̄ woi woi kuuya wasin̄ on̄ono. Wasin̄ on̄oma omejiilan̄ kon̄joma on̄ombutiwaa ku-usun̄a on̄ono. ⁸*Ii on̄oma kokaen̄ jen̄ koton̄ on̄ono, “Kana kembutiwaajon̄ taa gbarugia men̄ kembu. Iwoi tosia mon̄ mende mewu. Kana samon̄gia qaago, gesogia qaago me soojaakota ii irimun̄ kasagianon̄ mende somon̄gowu. ⁹Kana esu saanon̄ kanagianon̄ somon̄gowu. Maleku samon̄ja qaagoto, maleku

* 6.4 Jon 4.44   * 6.8-11 Luuk 10.4-11

motoonŋo mewu.”¹⁰ Kaen jey kokaen injjoro, “Kema miri daen daen keubuti, mono iikanondeen laligon gawon menj taonj ii mesaon kana kembu. ¹¹”Kema laligon miri moŋnonj keugi mende koma horon onjoma qaagia mende mogi telambelangia mono kokaen jey qendeema onjombu, ‘Nono onjoo balononj kaniŋ sububunj kana tambonananonj mokotaaji, ii mono riŋ qesaaniŋ onjonganonj eleema kemebaa.’ Kaen jegi kaniagia solana moma kotogi saanonj gomarj me taonj ii mesaon toroqenj kembu.”

¹² Kaen injjoro mesaonj kema ejemba uugia meleembutiwaa Buŋa qaaya ii jey seiŋ laligogi. ¹³”Laligonj omejiilanj mamaga onjotaan jii ejemba mamaga kelenonj onjomorin menj qeaŋgonj onjongi. Kiaŋ.

Kiŋ Herodnonj toroko moro.

Mat 14.1-12; Luuk 9.7-9

¹⁴”Jiisaswaa qabuŋayanonj seiŋ kiŋ Herodwaa gejianonj kemero moro. Ejembanonj kokaen jegi, “Jon Oomulu ejanonj mono koomunonja waama gawona mero angoletu ku-usuŋawo asuginjeja.”

¹⁵ Kaen jegito, tosiannonj kokaen jegi, “Ti mono Elaija.” Tosianonj toroqen jegi, “Ti gejatootoo eja walaga yonjooonja moŋ.”

¹⁶ Kaen jegito, kiŋ Herodnonj ii moma kokaen jero, “Jon Oomulu eja niinonj jewe aroya kotogiti, iinonj mono koomunonja waama laligoja.” Majakaka moma kaen jero.

Jombaa aroya kotogi komuro.

¹⁷”Ti kokaembaajona jero: Herodnonj koga Filipwaa embia Herodias olonj mero Jon Oomulu ejanonj kiŋ ponj jey muro kawaaonj opotoro wasiŋ onjono kema Jon menj somonjonj kapuare mirinonj onjgi. ¹⁸ Jononj Herodwaa qaa kokaen jero: “Gii qamboga olonj menj laligonj Kana qaa uugujanj.”

¹⁹ Kaen jero Herodiasnonj Jon kazi ama muŋ qegi komuwaatiwaaonj moroto, iikawaa kania moŋ mende mokolooro. ²⁰ Mende mokolooro Jononj eja solana ano soraaya toroya kolooroti, Herodnonj ii moma sopa somonjonj kokojinjinj koma reeŋreeŋ sulun muŋ Jombaaonj toroko moma laligoro. Kaen laligonj Herodnonj Jombaa jetanonja qaa moroti, ii uuta kuugi qaa mamagaajonj uuwoiwoi moro. Ii kileŋ Jombaa qaaya momambaa siin moro.

²¹ Kaen kolooro Herodiasnonj Jon qemambaa kania mende mokoloonj laligoro iikawaa kambana awaa ii kokaen kanj kuuro: Kiŋ pombaa kolokoloo kambananonj karo jejelomban ama jawiŋ ano kawali galeŋuruta ano Galili prowinswaa jotamemeya wana ii koma horonj

^y 6.11 Apo 13.51   ^z 6.13 Jei 5.14   ^a 6.14-15 Mat 16.14; Maak 8.28; Luuk 9.19

^b 6.17-18 Luuk 3.19-20

oŋono kouma ragi. ²²Kouma ragi Herodiaswaa boratanonj miri iikawaa uutanonj kouma danis ano Herod ano iwo nene duŋ liligonj ragiti, iyoŋononj iikawaa iimasiiŋa mamaga mogi. Kaenj mogi kiŋnonj emba saraŋ ii kokaenj ijoro, “Borana, gii naa iwoiwaajonj siija mobagati, ii saanonj qisij nona togonj gomaŋa.” ²³Kaenj ijonj qaa ii jojopaŋ qaanonj jenj kotiiŋ kokaenj ijoro, “Naa iwoiwaajonj qisij nombagati, ii mono saanonj gomaŋa. Iwoi ii me ii me prowins galej koma oŋomakejenj, ii kaanjiadeen saanonj mendeema bakaya moŋ gombe galeŋgia koloowa.”

²⁴Kaenj ijoro seleenjenj kema nemuŋa kokaenj qisij muro, “Nemuna, nii Kiŋnonj naa iwoiga nombaatiwaajonj qisij mubenaga?”

Kaenj qisij muro nemuŋanonj kokaenj meleeno, “Mono kema jena Jon Oomulu ejawaa aroya kotogi waŋa meŋ kaŋ nomba.”

²⁵Kaenj meleeno iikanondeenj miri uutanonj bobogariŋ kimbaanonj uma kokaenj qisij ijoro, “Ama, niinonj siij kokaenj mojenj: Giinonj mono jenj kotona Jon Oomulu ejawaa aroya kotonj waŋa kondenonj ama meŋ kaŋ ii keteda koi nomba.”

²⁶Kaenj ijoro kimbaa uutanonj kobooro wosoya moroto, jojopaŋ qaaya somoŋgoro somataurutanonj ii mogiti, iyoŋoo jaagianonj kamaanj qewabotiwaajonj qiqisiya gema qemambaajonj moma bimoonj mesaoro. ²⁷Mesaonj iikanondeenj opotoroya moŋ wasij ijoro, “Gii mono kema Jombaa aroya kotonj waŋa meŋ kawa.” ²⁸Kaenj ijonj wasiro kapuare miri gbadeyanonj kema aroya kotonj waŋa kondenonj ama meŋ kaŋ emba saraŋ ii muro nemuŋa muro. ²⁹Jombaa gowokourutanonj iikawaa bujuya moma kema qamoya meŋ qasiriwaa jamo kobaanonj ama roŋ koŋgi. Kaenj koloorotiwaajonj ama kiŋ Herodnonj kanagenj Jiisaswaaajonj jero, “Jononj mono koomunonga gbiliŋ waama laligoja.” Kiaŋ.

Jiisasnonj eja 5,000 nene unuagi.

Mat 14.13-21; Luuk 9.10-17; Jon 6.1-14

³⁰Wasiwasi eja aposol yoŋononj Jiisaswaaanonj kaŋ ajoroonj iwoi meŋ ejemba kuma oŋoŋgiti, iikawaa sunduya kuuya ijogi. ³¹Ijogi ejemba dononj dononj kaŋ kema aŋgi selegia tiiroto, nene newuyatiwaa kambaŋa mende kolooro. Kawaajonj Jiisasnonj gowokouruta kokaenj injjoro, “Oŋo mono niwo kagi gomaŋ gbameŋanonj anana siri kema laligonj haamo melaada mewoŋa.” ³²Kaenj injjoro ejemba oŋomesaonj waŋgononj uma gomaŋ gbameŋa moŋgenj iyaŋgia siri laligowombaajonj keŋgi.

³³Keŋgi ejembanonj ii iima mamaganonj iikawaa bujuya moma taonj ano gomaŋ so iikanonja balonj kana bobogariŋ waladeenj kema iikanonj keugi.

³⁴ ^cKeugi Jiisasnonj waŋgononja kamaanj ejemba tuuŋ somata injiuro

^c 6.34 Jan 27.17; 1 Kiŋ 22.17; 2 Hist 18.16; 34.5; Mat 9.36   ^d 6.34 Jan 27.17; 1 Kiŋ 22.17; 2 Hist 18.16; Eze 34.5; Mat 9.36

lama galengia qaa tani ilinwalin qeŋ laligogi yoŋooŋoŋ wosoya moro. Wosoya moma kanaiŋ Buŋa qaa kania kania kuma oŋono. Kiaŋ.

Jiisasnoŋ eja 5,000 nene uŋuagiŋo.

³⁵Kaen ama laligoro ween jaaya tegon kememambaajon ano gowokourutanon Jiisaswaanon kaŋ kokaen ijogi, “Boi. Nono goman gbameŋa kokanon laligonin goman tiimambaa anja. ³⁶Kawaajon gii saanon ejemba koi wasin onona goman ano miri boleboole kosere rama kenjuti, iikanon kema nembanengia sewan meŋ newu.”

³⁷Kaen ijogito, kokaen meleema injoro, “Ononon mono onoanŋio ii nene uŋuagiwu.” Kaen injoro qisin mugi, “Nononon mono nomaen ambonaga? Gawon meme kamban 200:waa sewan (Kina 2,000) eja. Monen ii meŋ kema nene bered sewan meŋ uŋuagiwombaajon jejan me?”

³⁸Kaen qisin mugi jero, “Onoanŋiaanon nene bered dawu raja? Ii kema iibu.” Kaen jero gesogia qeŋgama jegi, “Bered 5 ano sora woi iikaanda meŋ laligojon.”

³⁹Kaen jegi Jiisasnoŋ ejemba tuuŋ kokaen jeŋ koton onono, “Ejemba kuuya, onono deema nene newombaajon tuuŋ boleboole ajoroon lolo tonŋonanon kemeŋ rabu.” ⁴⁰Kaen jeŋ koton onono kosere tuuŋa tuuŋa deema ragi. Tuuŋ tosia 100 ano tosia 50 kaŋ kaŋ kululuuŋ rama keŋgi. ⁴¹Rama keŋgi bered 5 ano sora woi ii meŋ Siwenon uuro uro kotuegon bered moton gowokouruta onono ejemba tuuŋ so mendeema batugianon anŋi. Sora woi ii kaanjadeen tuuŋ kuuya yoŋooŋon mendeeno. ⁴²Mendeeno ejemba korebore neŋgo neŋ timbiriigi. ⁴³Neŋ timbiriigi nene kitia kitia mesaogiti, ii gowoko yoŋonon meŋ kululuugi konde 12 kanon kemeŋ saa qero. Kaanagadeen sora kitia ii meŋ kululuugi. Kiaŋ. ⁴⁴Eja bered negiti, iyoŋoo janŋogia ii 5,000. Kiaŋ.

Jiisasnoŋ apu anŋon qaganon riin riin keno.

Mat 14.22-33; Jon 6.15-21

⁴⁵Negi tegoro Jiisasnoŋ iikanondeen gowokouruta jeŋ koton onoma kokaen jero, “Onono mono wanŋonon uma waladeen apu anŋon koton leegen Betsaida gomanon kembu. Niinon saanon kamban biiwianon ejemba tuuŋ koi wasin onomago kamaŋa.” ⁴⁶Kaen jeŋ yeizozogia jeŋ onooma baananon uma qama kooliro. ⁴⁷Qama koolin laligoro mare kolooro iyanodeen baananon laligoro wanŋogianon anŋon biiwianon keno. ⁴⁸Keno loqanon qeŋ qeŋ bimbimŋon nanŋogi keno haamonon keŋgiti, iikaan baageŋa qeŋ karo bimooro majakaka somata mogi. Goman aananon (3-6 kilok) iikaananon Jiisasnoŋ kaen injiima apu anŋon qaganon riin riin gowokouruta ononon kaŋ uŋuugumambaa ano. ⁴⁹Apu anŋon qaganon riin riin karo ii iima “Kowe Sonŋorinon kaja!” jeŋ kanaiŋ

qama silanji. ⁵⁰Qama silama kuuyanoy ii iima toroko mogito, Jiisasnoy iikanondeen qaa bonjonda jej kokaen injjoro,

“Alauruna, mono qaqabuñabuñagiawo satiij laligowu. Neeno kajej. Toroko mende mobu.” ⁵¹Kaen jej yoñoonoy wanxonoy uro haamonoy goroy qero. Goroy qero jenenjia ororo honoña mende aarugi. ⁵²Wala bered mej seij uñuagiroti, iikawaa kania mende moma asarigito, uugianoy gojono kaanjiadeen aaruj raji. Kianj.

Jiisasnoy Genesaret laligoy meñqeeango gawoy mero.

Mat 14.34-36

⁵³Apu anjony kotonj leegen Genesaret gomanoy keuma wanjo mesaony sakasinoy kemegi. ⁵⁴Wanjo mesaony sakasinoy kemegi ejembanoy Jiisas iikanondeen moma kotonj mugij. ⁵⁵Moma kotonj muj qaa anji mej bobogarij mindimindiri sopa gomangianoy gomanj so liligogi. Liligogi moma kanain ji ejemba demberunoy anjony onjoma Jiisasnoy gomanj daenj laligorotiwaa so unuama kagij. ⁵⁶Gomanj so, taony, miri me kuuj mombaa uutanoj kenotiwaa so ji ejemba unuama sombenjianoy ama onjony. Ama onjoma Jiisaswaa selianoy me malekuyaa susuyanoy oosiriwombaajony welema muj laligogi. Oosirigiti, kuuya yoñoonoy mono qeañgodaborogij. Kianj.

Ambosakoy yoñoonoy qaa kuma soogij.

Mat 15.1-9

7 ¹Kana qaawaa kaparañkonjony ano iikawaa boi tosaaña Jerusalem sitinonja kagiti, iyoñonoy Jiisaswaanoy kan ajoroogij. ²Kambanj iikanoy Jiisaswaa gowokouruta tosaananoy borogia mende songbama donjhamo mende qej nembanene negi injiima uugia boliro.

³Farisii (Kana qaawaa kaparañkonjony) ano Juuda ejemba tosaaña kuuya yoñonoy ambosakoy yoñoo siligia otaanj laligogij. Kawaajony borogia wala songbama sororogonjo nembanene nej laligogij. ⁴Kaanagadeen gawononja me maaketnonja kawuti, iikanoy wala apu kosony ariñ konjoratingo nene oosiriñ laligogij. Kaanagadeen qambi, monjony ano komanene kuuya ii songbama hamo qej laligogij. Sili kaaña kaaña ii mamaga otaanj laligogij.

⁵Kawaajony Kana qaawaa kaparañkonjony ano iikawaa boi yoñonoy Jiisas kokaen qisiñ mugij, “Goo gowokouruganoy mono naambaajonja ambosakonjurunana yoñoonoy sili mende otaanj borogia donjhamo mende qej kileñ nembanene mej neñkeju.”

⁶“Kaen qisiñ mugij kokaen injjoro, “Oo uumeleembaa ejemba seleseleya, gejatootoo eja Aisaianoy mono onjoo kaniagia tororo luluuma Buju Tere monj kokaen oorota eja,

° 7.6-7 Ais 29.13

‘Ejemba tuuŋ koi kanonj mono je buugianonj awaagadeen goda qeŋ nomakejuto, uugianonj telambelanj ama noma moŋgeŋ koriganonj aŋgi eja.

7Kaenj ero noo waena eenj toontoonj meŋ mepeseenj nomakeju.

Kana qaa kuma oŋombonjeŋ kitianonj ejemba yoŋoo jeŋkootogia ii gisomaso ama melokanjijeju.’

⁸Aisaianonj kaenj ooro. Oŋo mono iikawaa so Anutuwaanonj jojopanj qaa gema qeŋ ambosakonjurugia yoŋoo siligia otaŋkeju. Ii mende sokonja.’

⁹Kaenj jeŋ kokaenj inijoro, “Oŋoanŋiaa siligia walaga otaawombaajonj mono awaagadeen Anutuwaanonj jojopanj qaa qewagonjeju. ¹⁰Iikawaa qaaya moŋ ii kokaenj: Moosesnonj kokaenj jeŋ kotoro, ‘Nemuŋ maŋga mono goda qeŋ oromakeba,’ ano ‘Moŋnonj maŋa me nemuŋa qasuaan mubaati, ii mono qegi komuwa.’ ¹¹Kaenj jeŋ kotoroto, oŋo qaa ii uugun kokaenj jeŋkeju, ‘Moŋnonj nemuŋ maŋa ii kokaenj irijowaa: Oo wosona mojeŋ. Noo nanŋonango iwoina buŋa qeŋ aowaoragati, ii Anutuwaa taha mamatewowaajonj gosinj andaborowe bunayaa nanduŋa koloowaa. ¹²Moŋnonj kaenj irijoro sokombaa jeju.’ Kaenj jeŋ somoŋgoŋ mugi nemuŋ maŋa yoroonj ilailaa moŋ mende toroqenj oromakebaa. Ii mende sokonja. ¹³Yei! Kaenj ama oŋoanŋiaa nanamemeŋgiaa siligia jeŋ kotonj iikanonj Anutuwaanonj jojopanj qaa qewagogi omya koloonj janŋonj qaomakeja. Oŋo iwoi kaanja ii mamaga amakeju.” Kaenj jeŋ meleema oŋono. Kianj.

Eja uu ii nomaenj tiloonj riisija?

Mat 15.10-20

¹⁴Jiisasnonj ejemba tuuŋ mombo oŋoono kagi kokaenj inijoro, “Oŋo mono kuuya qaa koi geja ama moma asariwu. ¹⁵Iwoi seleenŋenŋa eja uutanonj kemeŋkeji, iikanonj tiloonj mumambaajonj amamaanjejato, iyanŋaa uu wombotanonŋa qaa kouma kamaanjeji, iikanonj mono tiloonj muŋkeja. ¹⁶Moŋnonj gejiawo laligoji eenj, iinonj mono qaa koi geja ama moma kotowa.” Kianj.

¹⁷Jiisasnonj kaenj jeŋ ejemba tuuŋ oŋomesaonj kema miri moŋnonj uro. Uma raro gowokourutanonj sareqaa iikawaa kaniaajonj qisigi. ¹⁸Qisigi kokaenj inijoro, “Oo alauruna, oŋo kaanŋagadeen momogia awaa mende koloojamaen? Nembanene iwoi seleenŋenŋa eja uutanonj kemeŋkeji, ii tiloonj mumambaajonj amamaanjeja. Ii moma kotoju me qaago? ¹⁹Ii uu wombotanonj mende kemeŋkejato, korojonanjonj kemeŋ seleenŋenŋ kamaanjeja.” Jiisasnonj qaa kaenj jeŋ iikanonj nembanene kuuya ii meŋ soraidabororo.

²⁰Jiisasnonj toroqenj kokaenj jero, “Eja uu wombotanonŋa qaa kouma kamaanjeji, iikanonj mono tiloonj muŋkeja. ²¹Ejemba uu wombogianonŋa

^f 7.10 Eks 20.12; 21.17; Lew 20.9; Dut 5.16

iwoi koi kaanja koloonj koumakeja: Qaa bologa romonjonj serowilij ambombaajonj momakeju. Iwoi yongoro mej owenj jenañ mej ejemba unugi komuwutiwaajonj momakeju. ²²Olonkalu ambombaajonj momakeju. Menngo mewombaa otoko amakeju. Bidaañ jembooli ano anjomokolonj ambombaajonj momakeju. Qaa saga jey uuduuduu ambombaajonj momakeju. Gejajuju ama goronjooso ambombaajonj momakeju. Sewanjiki laligonj gemaqeqe qaa jey Anutu mepaegowombaajonj momakeju. Jaba-arambaranj ama sili uugia qaa amakeju. ²³Iwoi bologa kuuya iikanonj mono ejemba uu wombogianonga kouma tiloonj onjomakeja.” Kiañ.

Keinan emba monjonj kaparanj koma qama kooliro.

Mat 15.21-28

²⁴Jiisasnonj waama Genesaret gomanj mesaonj siti qagara Taia ano Saidon iikawaa distrik qata Fonisia kawaa uutanonj keno. Kema gomanj monjonj uma bujuya monjonj mobabotiwaajonj buugia mejugoroto, kilej aasangoya laligomambaajonj amamaaro. ²⁵Amamaaro iikanondeej emba monj borata melaa ii omeyawo laligoro Jiisaswaa bujuya moma iwaanonj kanj batanonj kemej siminj kuno. ²⁶Emba ii Juudaga qaagoto, Griik qaa jey laligoro. Nemuj manja ii Fonisiaga Siria prowins kanoja. Iinonj borataa uutanonga ome konjombaatiwaajonj welema muro. ²⁷Welema muro kokaenj ijoro, “Juuda nono wala nononanaa meraboraanaana unuagininj nej timbirinj ambuya. Kawaajonj merabora yonoo mirigianonga bered mej kasu onjoninj mende sokombabo. Juuda anana wabaurunana onoo qagia kasu qamakejonj. Niinonj wala Juuda ejemba ilaaj onjombe kantri tosaanja onjononj mono kasu kaanja mamboma laligowu.”

²⁸Kaenj ijoro moma kokaenj meleeno, “Ponj, ii saanonj mojento, kasu meria yonjononj mono kaanagadeej merabora yonoononj nene reemonja nene duj baatanonj kamaaro nenkeju.”

²⁹Kaenj meleeno Jiisasnonj kokaenj ijoro, “Qaa kaenj jejanjwaajonj saanonj moma gonjey. Ome iikanonj mono keteda koi boraga mesaonj kenja. Kawaajonj gii saanonj kemba.”

³⁰Kaenj ijoro moma mirianonj keno omenonj borata mesaoro dujanonj ero iiro. Kiañ.

Jiisasnonj eja monj meagoro.

³¹Jiisasnonj mombo Taia siti gomanj mesaonj Saidon sitinonj kema uuguj misinjonj Ten-taonj gomambaa biiwia uuguj Galili apu anjonj kosianonj karo. ³²Karo gejaduu eja monj qaaya qaomambaajonj anoti, ii wama Jiisaswaanonj kagi. Kanj boria wañanonj ambaatiwaajonj qisinj mugi. ³³Qisinj mugi eja ii wama ejemba tuuj ii onjomesaonj monjey keni. Kema Jiisasnonj boro susuya gejianonj ama nama mombo iyanjaa boro susuyanonj sulaaj neselañanonj oosiro. ³⁴Oosirinj Siwenonj uuro uro osongombo

gama koolij iyanāa qaanonj “Efata,” ananaa qaanonj ‘Mono toowa,’ kaen jero.

³⁵Kaen jero gejawoitanonj toori neselananonj lolooro qaaya awaagadeen jero. ³⁶Jero Jiisasnonj iikawaa bujuya ejemba injijowubotiwaajonj qotogonj onono. Qotogonj onoma kaparanj kono yonononj ii kaparanj koma jen seinj laligogi. ³⁷Jen seinj laligogi ejembanonj newogia tegoro waliŋgonj kokaen jegi, “Iwoi kuuya awaagadeen amakeja. Gejadu gejagia metooro momakeju. Ejemba motoya yonoo neselangia isano qaa jenkeju.” Kiaŋ.

Jiisasnonj ejemba 4,000 nene unuagi.

Mat 15.32-39

8 ¹Kamban kanonj ejemba tuunj somatanonj mombo ajoroogi. Nembanenegia qaa laligogitiwaajonj Jiisasnonj gowokouruta onoono iwaanonj kagi kokaen injjoro, ²“Niinonj ejemba tuunj koi yonoojonj wosona mojej. Yonononj niwo kanj weenj karonj laligogi nembanenegia qaondabororo iijen. ³Yonoononga tosonianj koriganonjga kanj laligogi niinonj ‘Saanonj gomangianonj kembu,’ jemambo. Nene mende negi eenj wasinj onombe kana batuyanonj kema kema jaagia giliro tiwitiwilaa mokoloowubo.”

⁴Kaen injjoro gowokourutanonj meleema kokaen ijogi. “Balonj qararanjonkonjanonj kokanonj mononj mono daenjkaya nembanene kaanja mokolonj tuunjeleme koi unuaginaga?”

⁵Kaen ijogi kokaen qisinj onono, “Onoononj bered dawi raja?” Qisinj onono “Bered 7 raja,” ijogi.

⁶Ijogi Jiisasnonj ejemba tuunjeleme ii namononj kemenj rabutiwaajonj jen kotonj onono kemenj ragi. Kemenj ragi bered 7 ii menj Anutu qama koolij dangisenj jen motonj gowokouruta onoma ejemba tuunj so batugianonj ambutiwaajonj jero. Kaen jero iikawaa so angj. ⁷Yonoononj sora boleboole tosia kaanagadeen raro. Ii kaanjadeen menj kotuegonj ejemba tuunj so batugianonj toto qen onombutiwaajonj jen kotonj onono. ⁸Jen kotonj onono ononjgi nenj nenj timbiringgogi. Nenj timbiringonj nene kitia mesaogi raroti, ii konde 7 menj kululuugi saa qero. ⁹Eja nene negiti, iyonoo janngogia ii 4,000. Negi wasinj onono gomangianonj kenji. Kiaŋ.

Boi tosonianj angoletu iibombaajonj kaparanj konji.

Mat 16.1-4

¹⁰Kenji iikanondeen gowokouruta yonowo wanjononj uma distrik gata Dalmanuta kanonj kenji. ¹¹Farisii (Kana qaawaa kaparanjonkonj) tosonianj iikanonj kanj Jiisaswo kanainj jenonkooli angj. Qaawaa timbinonj horowombaajonj angobato menj muŋ kokaen kaparanj koma qisigi, “Mono

8 8.11 Mat 12.38; Luuk 11.16

jena Siwenonŋa aŋgoletu monŋ asugiro iibonŋa.”¹² ^hKaenŋ jegi uutanonŋ bimooro osonŋonŋawo qero jero, “Oo ejemba kambanŋ kokaamba namononŋ laligojuti, onŋo mono naambaajonŋ Anutuwa aiwese asugiwaatiwaajonŋ kaparanŋ komakeju? Niinonŋ qaa honŋa monŋ kokaenŋ injijowe mobu: Anutunonŋ aiwese kaanŋa ii mende menŋ qendeema onŋombaa. Qaago awawi!”

¹³ Kaenŋ jeŋ onŋomesaonŋ mombo gowokouruta yoŋowo waŋgononŋ uma apu aŋgonŋ kotonŋ leegeŋ keugi. Kianŋ.

Farisii ano Herod yoŋononŋ woso kondunŋ kaanŋ koloou.

Mat 16.5-12

¹⁴ Iikanonŋ keuma samonŋ mewombaajonŋ duduugi bered motoonŋgoda ii waŋgononŋ menŋ ragi. ¹⁵ Ragi Jiisasnonŋ kokaenŋ jeŋ kotonŋ onŋono, “Onŋo Kana qaawaa kaparanŋkonŋonŋ (Farisii) yoŋoo tomembounŋbounŋ qaagia ano Herodwaa riki sombanŋ iikawaajonŋ mono galeŋŋia mewu. Ii awaagadeenŋ mende gosinŋ gema qewuti eenŋ, iyorononŋ mono yiist kaanŋa somariinŋ menŋ bolinŋ onŋombaota.”

¹⁶ Jeŋ kotonŋ onŋono qaa gemata ii mende moma asariŋ batugianonŋ kokaenŋ aminŋ mogi. “Berednana qaawaajonŋ jeŋa me nomaenŋ?”

¹⁷ Ii aminŋ mogi gejianonŋ kemero kokaenŋ injijoro, “Naambaajonŋ berednana qaa jeŋ aminŋ moju? Noo kaniana ii naambaajonŋ mende moma kotoju? Ii mende moma asariju me? Ugejagianonŋ gojoma raja me? ¹⁸ ^jJaagia rajaoto, kilenŋ mende iima kotoju me? Gejagia rajaoto, kilenŋ mende moma asariju me? Iwoi asugiroti, ii duduuju me qaago? ¹⁹ Niinonŋ bered 5 ii ejemba 5,000 yoŋoojonŋ motowe iikawaa kitia menŋ kululuugi konde dawinonŋ kemenŋ saa qero?” Qisinŋ onŋono “Konde 12,” ijogi.

²⁰ Ijogi toroqero, “Niinonŋ bered 7 ii ejemba 4,000 yoŋoojonŋ motowe iikawaa kitia menŋ kululuugi konde dawinonŋ kemenŋ saa qero?” Qisinŋ onŋono “Konde 7,” ijogi.

²¹ Ijogi moma jero, “Kawaajonŋ kaniana ii mono kaanŋideenŋ mende moma asariju me?” Kianŋ

Eja jaagoo mombaa jaaya metooro.

²² Jiisasnonŋ gowokouruta yoŋowo Betsaida taononŋ kagi. Kanonŋ kanŋ eja jaagoo monŋ wama Jiisaswaanonŋ kouma borianonŋ oosiriwaatiwaajonŋ qama koolinŋ mugi. ²³ Qama koolinŋ mugi Jiisasnonŋ eja jaagoo ii borianonŋ menŋ wama miri seleenŋenŋ kenŋi. Kema sulaaya sulaanŋ jaayanonŋ ama boria waŋananŋ ama qisinŋ muro, “Iwoi monŋ iijaŋ me qaago?”

²⁴ Qisinŋ muro jaaya uuro uro jero, “Ejemba injiijento, ii gere tanitani koloogi kokoosugadeenŋ injiibe kema kanŋ nanju.”

^h 8.12 Mat 12.39; Luuk 11.29   ⁱ 8.15 Luuk 12.1   ^j 8.18 Jer 5.21; Eze 12.2; Maak 4.12

²⁵Kaen jero mombo borianoj jaawoita oosiro toori tororo uuro asarij kotooro iwoi kuuya awaagadeen iidabororo. ²⁶Iidabororo wasinj mun kokaen ijoro, “Gii gomanj mongej mende kembato, dindiña geengaa gomanjanonj kema.” Kianj.

Piitononj Jiisaswaa kania jokolooro.

Mat 16.13-20; Luuk 9.18-21

²⁷Jiisasnonj Betsaida mesaonj gowokouruta yonowo Sisaria Filipai taombaa kosianonj kenji. Kananonj kema gowokouruta kokaen qisin onono, “Ejembanonj noojonj nomaen jenkeju? Nii eja moroga koloojen?”

²⁸^kQisin onono meleema kokaen jegi, “Tosianonj ‘Gii Jon Oomulu ejaga koloojan,’ jenkejuto, tosianonj ‘Gii Elaija koloojan,’ ‘jenkeju ano tosianonj toroqen kokaen jenkeju, ‘Gii gejatootoo eja walaga yonoononga monj koloojan.’ ” ²⁹^lKaen jegi kokaen qisin onono, “Ano onjanganj noojonj nomaen jeju? Nii moroga koloojen?” Qisin onono Piitononj kokaen meleeno,

“Gii Anutuwaanonj Hamoqeqe Toya Kraist koloojan.”

³⁰Kaen meleeno kania asuganonj jegi monjonj mobabotiwaajonj songo kotakota ama onono.

Jiisasnonj komumambaa qaaya jero.

Mat 16.21-28; Luuk 9.22-27

³¹Jiisasnonj gowokouruta kanainj kokaen kuma onono, “Siwe gomambaa Eja honjonj mono siimbobolo mamaga mobaa. Kantriwaa jotamemeya, jigo gawonj galej ano Kana qaawaa boi yonjononj mono gema qen qegi komuwaa. Komuro weenj karonj tegoro koomunonga waabaa.”

³²Jiisasnonj qaa ii mende kolatinj asuganonj jero Piitononj iikanondeen horonj munj goraayanonj kema kanainj qotogonj muro. ³³Qotogonj muro eleema gowokouruta uunj injiima Piito qotogonj kokaen jenj muro, “Gii qaa romonjgojanj, ii Anutuwaanonj qaaga qaagoto, balonj ejemba ano Satan siingiaga. Kawaajonj Satan, gii mono keteda koi noo jaasewananonga togowa.” Kianj.

Kraist otaawonjatiwaa sewanja.

³⁴^mJiisasnonj ejemba tuunj ano gowokouruta onjono kagi qaa kokaen injjoro, “Monjonj noo gemananonj kamambaajonj moji, iinonj mono iyanjaa uuseliaa siinj kombombanja bologa gema qero sisia megj siimbobolo ii bisimakeba. Ii maripoononj komuwaatiwaa so mokosingonj nii notaanj kawa. ³⁵ⁿMonjonj laaligoya iyanjaajonj anjonj koma iyanjaa jaajaa laligoji, iinonj

^k 8.28 Maak 6.14-15; Luuk 9.7-8   ^l 8.29 Jon 6.68-69   ^m 8.34 Mat 10.38; Luuk 14.27

ⁿ 8.35 Mat 10.39; Luuk 17.33; Jon 12.25

mono laaligoya hoŋa somoŋgoro soowaa. Soowaato, moŋnoŋ balombaa laaligoya ii nii ano noo Oligaa Buŋanaajoŋ ama qeleema togoŋ nombaati, iinoŋ mono laaligo hoŋaa kania mokoloŋ kotiinj laligowaa. ³⁶Moŋnoŋ gomaŋa gomaŋa yoŋoo ilawoilaya kuuya koma hororo buŋaya kendabororo uuwaa laaligoya meŋ sooŋ silemale laligoŋ komuro Anutunoŋ qaaya jeŋ tegoro uŋayanŋoŋ tiwilaaro mende sokombaa. Esuhinaya iikanŋoŋ mono uukoisoro mende meŋ mubaa. Qaago totoŋ! ³⁷Anana kuuyanŋoŋ mono ananaa downana mewombaajoŋ amamaawoŋa. ³⁸Ejemba tuuŋa tuuŋa kambaŋ kokanoŋ balonoŋ oloŋkalu ama siŋgisoŋgo tosaŋa ama laligoŋkeju. Moŋnoŋ iyoŋoo batugianoŋ noo qana ano noo Buŋa qaana meŋ kamaaŋ ambaati, ii Siwe gomambaa Eja hoŋanoŋ kaŋagadeeŋ iima tiiwaa. Iinoŋ kanageŋ Siwe gajoba toroya yoŋowo koi kamaagi Maŋaa asamararaŋa iima aarugi iinoŋ eja me emba kaŋa mono injiima tiinj oŋombaa.” Kiaŋ.

9 ¹Kaeŋ injoŋ kokaeŋ jero, “Niinoŋ qaa hoŋa moŋ kokaeŋ injiwoe mobu: Koi nanjuti, oŋoo batugianoŋga toŋianoŋ Anutunoŋ bentotoŋa kuuro ku-usuŋanoŋ asugiwaati, ii iima kotowuya. Jaawo laligoŋ koomuwaa siimboboloya mende mogi ii koloŋ asugiro iibuya.” Kiaŋ.

Jiisaswaa selianoŋ letono.

Mat 17.1-13; Luuk 9.28-36

²°Weeŋ 6 tegoro Jiisasnoŋ Piito, Jeims ano Jon uŋuama ejemba oŋomesaŋ iyaŋgia siri baŋa koriga moŋnoŋ uma gbameŋanoŋ laligogi. Iikanŋoŋ laligogi jaasewaŋgianoŋ nano Jiisaswaa sele taniaŋoŋ letoma morota kolooro. ³Malekuyanŋoŋ tualalakota asamararaŋawo kolooro. Balonoŋ opo taŋa gbabulunoŋ (saife, omo) soŋgbamakejuti, mono ii uuguŋ taaliro. ⁴Kaeŋ kolooro Elaija ano Mooses yoroŋoŋ asugij oŋoma Jiisaswo qaa amigi. ⁵Amigi Piitonoŋ kanaiŋ qaa jeŋ Jiisas kokaeŋ ijoro, “Somatanana, nononoŋ kokanoŋ uukorisoro mojoŋ. Kawaajoŋ nononoŋ saanoŋ kuuj karoŋ mewoŋa: Goojoŋ moŋ, Mooseswajoŋ moŋ ano Elaijawaajoŋ moŋ.” ⁶Gowoko yoŋonoŋ jeneŋgia mamaga ororo Piitonoŋ “Nomaeŋ jemaŋa?” jeŋ qaa moŋgano. ⁷°Qaa moŋgama nano kokolo tualalakota asamararaŋawo moŋnoŋ kamaaŋ umugayanŋoŋ esuuŋ oŋono iikawaa uutanŋga qa aro moŋ kokaeŋ kolooro mogi, “Eja koi neenaa wombo merana kolooja. Mono iwaa qaaya moma laligowu.” ⁸Qaa ii moma uulaŋawo eleema uuŋ moŋgama woi ii mombo mende iriigi Jiisasnondeŋ yoŋowo nano. Kiaŋ.

Jon Oomulu eja ii Elaijawaa kitiaga kolooja.

⁹Baŋanoŋga rogaŋoŋ kamaaŋ Jiisasnoŋ kokaeŋ jeŋ kotoŋ oŋono, “Oŋono iwoi iijuti, iikawaa bujuya ii mono ejemba moŋ mende injiwoe.

° 9.2-7 2 Piito 1.17-18 P 9.7 Mat 3.17; Maak 1.11; Luuk 3.22

Siwe gomambaa Eja honjanonj koomunonga waaro iikawaa gematanonj ii saanonj jej asarinj laligowu.”

¹⁰Kaen jej kotonj onono gowokouruta karoonj yonononj qaa ii uugianonj anjonj koma koomunonga waawaataa qaa iikawaa kania ii iyanjia qisinj aonj aminj mogi. ¹¹“Aminj moma Jiisas kokaenj qisinj mugi, “Kana qaawaa boi yonononj qaa kokaenj jenkeju, ‘Gejatootoo eja Elaijanonj mono Siwenonga waladeenj kamaanj asugiwaa.’ Ii nomaembaajonj jenkeju?”

¹²Qisinj mugi meleema kokaenj injijoro, “Elaijanonj waladeenj kamaanj asuginj laaligo kuuya meagowaa. Qaa ii honjaga kolojato, qaa monj koi mono naambaajonj oogi eja: ‘Siwe gomambaa Eja honjanonj mono siimbobolo mamaga moro jejewili ama mubuya.’ ¹³Qaa woi ii ejaoto, niinonj kokaenj injijomaja: Elaijanonj mono kamaanj asugiroto, iwaajonj Buja qaa oogita ejiwaa so ejembanonj ii iyanjiaa siingia otaanj tondu ama mugi.” Kianj.

Jiisasnonj ome otaaro meranonj qeangoro.

Mat 17.14-21; Luuk 9.37-43

¹⁴Jiisas ano gowoko karoonj yonononj baanjonnga kamaanj gowokouruta tosia yonononj kanj iwoi kokaenj iigi: Kana qaawaa boi tosonianj nama yonowo jenonjkooli ano niinonjginonj qaa jegi ejemba tuunjelembenonj liligonj injiima nanji. ¹⁵Kaen nama ejemba tuunj kuuya yonononj Jiisas iima iikanondeenj aarunj bobogarinj kosianonj kema joloja jegi. ¹⁶Joloja jegi kokaenj qisinj onono, “Onononj naambaajonj yonowo jenonjkooli ama niinonjginonj qaa jeju?”

¹⁷Qisinj onono tuunjanonnga eja monjonj meleema kokaenj ijoro, “Boi, noo merana omenonj buuta muunjunj qaamuunj menj muro wama goononj kajej. ¹⁸Iinonj kanonj me kanonj menj utugonj horonj giliro kamaanj qen buutanonnga kokopa kamaaro irinja kijonjonj selianonj mejugonjeja. Kaen kolooro kanj goo gowokouruga welema onoma ome ii otaawutiwaajonj injijojento, yonononj ii amamaajuya.”

¹⁹Kaen ijoro meleema munj jero, “Yei! Balombaa ejemba yanggisengiawo. Mono kambanj dawi onowo qatonj ununj laligowe Anutu mende moma laarigi siimbobolo momakemaja. Ii mono wama noononj kawu.”

²⁰Kaen jero wama iwaanonj kagi. Kagi omenonj Jiisas iima iikanondeenj mera utugonj orogonj muro wolaza horonj tama namononj qen poranjporanj itagonj sembenj aonj ero buutanonnga kokopa kouma kamaaro. ²¹Jiisasnonj ii iima manja kokaenj qisinj muro, “Kambanj dawiwaa so tani koi asuginj munj kouro?” Qisinj muro jero, “Ii mono melaayanondeenj koloonj muro.

²²“Ii menj bolinj mumambaajonj indinja indinja gerenonj me apunonj metano kambanj mamaga kemenj qen qengadeenj amakeja. Kaento, iikaanja ku-usunja monj goononj eji eenj, mono kiankomunj ilaaj noromba.”

⁹ 9.11 Mal 4.5; Mat 11.14

²³Kaen jero Jiisasnoŋ ijoro, “‘Ku-usuŋa moŋ goonoŋ eji eenj,’ jejaŋ. Anutuwaa ku-usuŋanoŋ mono ilawoila mombaajoŋ mende amamaaŋkeja. Moŋnoŋ Anutu moma laariwaati, iwaanonoŋ ilawoila kania kania saanoŋ koloŋkebaa.”

²⁴Kaen ijoro maŋanoŋ iikanondeeŋ qama jero, “Anutu moma laarijento, momalaarinanoŋ looloria koloŋja. Momalaarina mono meŋ kotiiwa.”

²⁵Jero ejemba jaasoŋgoyanoŋ bobogariŋ kagi injiima iikawaajoŋ ome ii kokaen jeŋ muro, “Gii qaamuun ano gejaduuwaa omeya, niinoŋ jeŋ kotoŋ goŋjeŋ: Gii mono eja koi mesaŋ kouma kema mombo mende eleema kawa.”

²⁶Jeŋ muro qama silama mera ii utugoŋ uulaŋawo orogoŋ muro hororo utama kouma keno. Kouma keno qamo kaŋa koloŋ ero mamaganonoŋ ii iima “Wosoya tegoja!” jegi. ²⁷Kaen jegito, Jiisasnoŋ borianoŋ meŋ kobibiiro waama nano.

²⁸Kaen nano Jiisasnoŋ miri uutanoŋ uro gowokourutanoŋ aŋgiodeeŋ rama kokaen qisiŋ mugi, “Nononoŋ mono naambaajoŋ ii nononanodeeŋ otaawombaajoŋ amamaaŋjoŋ?”

²⁹Qisiŋ mugi kokaen injiŋoro, “Ome tania kaŋa ii mono qama kooliŋ nene siŋgi laliŋoŋ saanoŋ otaawoŋa. Iwoi morota moŋ aniŋ mende kouma kemia.” Kiaŋ.

Jiisasnoŋ koomuyaa Buŋa jero indiŋ woi kolooro.

Mat 17.22-23; Luuk 9.43b-45

³⁰Jiisasnoŋ gowokouruta yoŋowo gomaŋ baloŋ ii mesaŋ kema Galili prowins uutanoŋ liligoŋ naa gomanonoŋ laligogiti, ii moŋnoŋ mobaatiwaaŋoŋ togoro. ³¹Ii togoŋ gowokouruta kuma oŋomambaajoŋ oloŋ keŋgi. Kananonoŋ kema qaa kota kokaen injiŋoro, “Anutunonoŋ Siwe gomambaa Eja hoŋa ii baloŋ ejemba yoŋoo borogianoŋ ano kemia. Kemero ii qegi komuwaa. Ii qegi komuro roŋ koŋgi weeŋ karoŋoŋ kolooro koomunonŋa waabaa.”

³²Qaa kota kaen injiŋoroto, ii mende moma asarigi ano kania nomaen, ii qisiwombaajoŋ kokodunduŋ aŋgi. Kiaŋ.

Gowoko batugianoŋ moronoŋ uuta koloŋja?

Mat 18.1-5; Luuk 9.46-48

³³Kaen kema Kaperneam taonoŋ kougi. Kanonoŋ kouma iyaŋaa miri uutanoŋ uma gowokouruta kokaen qisiŋ oŋono, “Oŋo kananonoŋ kaŋ naa qaaga amiŋ mojuya?”

³⁴‘Yoŋonoŋ kananonoŋ kaŋ ‘Moronoŋ uuta koloŋja?’ jeŋ ii aŋgiodeeŋ amiŋ moma kagi. Kawaajoŋ qisiŋ oŋono qaagia bogoro ragi. ³⁵Qaa

^r 9.34 Luuk 22.24   ^s 9.35 Mat 20.26-27; 23.11; Maak 10.43-44; Luuk 22.26

bogoro ragi Jiisasnoŋ kemeŋ rama gowokouruta 12 oŋoono kagi kokaen injjoro, “Moŋnoŋ uuta laligomambaajon mobaati een, iinoŋ mono kuuya oŋoo newo baagianon kamaaŋqegeta koloon tosaŋa kuuya welen qeŋ oŋomakeba.”³⁶ Kaen injjon naamade melaa moŋ meŋ batugianon ano nano. Nano borianon meŋ tawoyanon ama kokaen injjoro,³⁷ “Moŋnoŋ naamade koi kaŋa moŋ noo qananon mirianon koma horon kalaŋ kombaati, iinoŋ mono nii koma horon nombaa. Moŋnoŋ kaen ama nombaati, iinoŋ niigadeen qaagoto, moŋ wasiŋ nonoti, mono ii kaŋagadeen koma horon mubaa.” Kiaŋ.

Jiisasnoŋ gowokouruta mindiŋgon oŋono.

Luuk 9.49-50

³⁸ Jonon Jiisas kokaen ijoro, “Boi, nononoŋ eja moŋ ananawo mende laligonkeji, iinoŋ goo qanon omejiilan konjoma oŋono iiniŋ. Iinoŋ nonowo mende qokotaan laligonkejiwaajon ama nono ii qotogon muniŋ.”

³⁹ Kaen ijoro Jiisasnoŋ jero, “Ii mono mende qotogon mubu. Moŋnoŋ noo qana qama aŋgoletu meji, iinoŋ mono iikawaa gematanon noo gemaqueqeqe qaa afaaŋkota jemambaajon amamaawaa.⁴⁰ Moŋnoŋ mende qotogon nonomakeji, iinoŋ mono ananaa areŋnon laligoja. (Kawaajon noo alauruna tosia ii aŋgosisiri mende meŋ oŋombu.)⁴¹ Ii mono naŋgon oŋonŋi Anutunon iikawaa turuŋa oŋombaa. Moŋnoŋ Kraistwaa qatanon iwaa buŋa koloojutiwaajon ama apu qambi newutiwaa oŋombaati, Anutunon mono iikawaa turuŋa meleema mubaa. Niinoŋ qaa hoŋa moŋ kokaen injjowe mobu: Naŋgon oŋombuti, iyoŋonon mono turuŋa mewuya.” Kiaŋ.

Singisongowaa koŋgoroya mono qotogowu.

Mat 18.6-9; Luuk 17.1-2

⁴² Jiisasnoŋ qaa kokaen jero, “Merabora koi kaŋa moma laariŋ nonjuti, moŋnoŋ iyoŋoononga moŋ koŋgoroya ama muro singisongu ambaati, eja iikanon mono lombo uuta mokoloowaa. Anutunon lombo iikawaa irona mono nomaen muro soyanon koloonaga? Kemuŋ kowonjiŋ aroyanon somonŋon kowe biwianon giligi menduŋgoro kemebabo, iikanon mono afaaŋa koloon muro tani koloonaga.⁴³ Kawaajon boroganon singisongu ambaatiwaa koŋgoroya ama gombaati een, ii mono koton giliwa. Koton giliŋgo borodomon laligon laaligo kombombaŋa mokoloon oompelelen mokoloowagato, boroga woiwo laligon kanagen gere sianon kemebabo. Sia gereya ii kambaŋ moŋnoŋ mende bogowaa.⁴⁴ Iikanon ‘Doonon selegia utoqutoon keema kougi mende komuwuya ano je geregianon kambaŋ moŋnoŋ mende bogowaa.’

[†] 9.37 Mat 10.40; Luuk 10.16; Jon 13.20   [‡] 9.40 Mat 12.30; Luuk 11.23   [¶] 9.41 Mat 10.42
[‡] 9.43 Mat 5.30

45 “Kaanagadeen kanaganonj singisonjo ambaatiwaa konjoroya ama gombaati eenj, ii mono kotonj giliwa. Kotonj gilingo kanadomonj laligonj laaligo kombombarja mokoloonj oompelelej mokoloowagato, kanaga woiwo laligona gere sianonj giligi kemebabo. 46 Iikanonj ‘Doononj selegia utoqutoonj keema kougi mende komuwuya ano je geregianonj kambanj monjonj mende bogowaa.’

47^x “Kaanjadeen jaaganonj singisonjo ambaatiwaa konjoroya ama gombaati eenj, ii mono qonjoma giliwa. Qonjoma gilingo jaako motoonjgowo laligonj Anutuwaa bentotononj keuma oompelelej mokoloowagato, jaakoga woiwo laligona gere sianonj giligi kemebabo. 48^y Iikanonj ‘Doononj selegia utoqutoonj keema kougi mende komuwuya ano je geregianonj kambanj monjonj mende bogowaa.’

49 “Gere sia iikanonj ejemba kuuya ii sii kaanja gere bolanonj dalasisi onjoogi siimboboloya mobuya.

50^z “Sii ii awaa koloojato, siinonj naanja mesaowaati eenj, ii mono nomaen meagogi naanja mombo koloonaga? Onjo kaanjadeen uumotoonjgo laaligowaa ainja mesaowubo. Kawaajonj Siwe siigia mesaowubotiwaajonj mono galengia menj batugianonj luae qerj aonj laligowu.” Kianj.

Loemba mesaonj aoawaa qaaya

Mat 19.1-12; Luuk 16.18

10 ¹ Jiisasnonj waama Kaperneam gomanj mesaonj Jordan apu kotonj leegej kema metetereenj kamaanj mombo apu ii kotonj Judia prowinsnonj karo. Karo ejemba tuunjelembenonj mombo iwaanonj ajoroogi ama laligoroti, iikawaa so mombo kuma onjono.

² Kuma onjono Farisii (Kana qaawaa kaparanjonkonj) tosianonj iwaanonj kanj qaawaa timbinonj horowombaa angobato menj munj kokaenj qisij mugi, “Ejanonj embia mesaowaati eenj, iikanonj Kana qaa uuguwaa me qaago?”

³ Qisij mugi meleema kokaenj injjoro, “Moosesnonj iikawaa qaaya nomaen menj kotonj onjona eja?”

⁴ “Kaenj injjoro kokaenj ijogi, “Ejanonj mesaonj aoao papia oonjo embia saanonj mesaowaa. Moosesnonj kaen menj kotorota eja.”

⁵ Kaen ijogi kokaen menj onjono, “Iinonj mono uugia kotigaajonj ama menjkoto kaen onj onjono. ⁶ Onj onjono, Anutononj kanakanaiyanonj ilawoila kuuya mokoloroti, kambanj iikanondeenj ‘Eja ano emba laligowutiwaajonj mokoloonj onjono. ⁷ Kawaajonj ejanonj mono nemunmanja oromesaonj embiaanonj kema qokotaaro ⁸ yorononj sele motoonjgo koloonj laligowao. Kaen koloonj toroqenj woi mende koloojaoto, sele motoonjgo

^x 9.47 Mat 5.29   ^y 9.48 Ais 66.24   ^z 9.50 Mat 5.13; Luuk 14.34-35   ^a 10.4 Dut 24.1-4; Mat 5.31   ^b 10.6 Jen 1.27; 5.2   ^c 10.7-8 Jen 2.24

koloon laligowao. ⁹Anutunonj eja ano emba mindirinj oronoti, ejemba moŋnonj ii mono mende mendeema oromba.”

¹⁰Jiisasnonj kaen jey oŋoma miri uutanonj uro gowokourutanonj qaa iikawaajonj mombo qisinj mugi. ¹¹^dQisinj mugi kokaen injijoro, “Eja moŋnonj embia otaanj emba moŋ mewaati, iinonj mono oloŋkalu serowilinj ambaa. ¹²Kaanagadeen emba moŋnonj loya otaanj eja moŋ mewaati, iinonj mono oloŋkalu serowilinj ambaa.” Kiaŋ.

Jiisasnonj merabora kotuegonj oŋono.

Mat 19.13-15; Luuk 18.15-17

¹³Ejemba tosanonj merabora boloboolo unuama Jiisasnonj oŋoosiriwaatiwaajonj iwaanonj kagito, gowoko yoŋononj ejemba ii jey qewagonj oŋonji. ¹⁴Kaen aŋgito, Jiisasnonj ii iima uuta boliro kokaen injijoro, “Merabora melaa mono oŋomesaogi noononj kawu. Anutunonj ejemba kaanja ii bentotoŋa buŋa qeŋ oŋombaa. Kawaajonj ii mende somonŋonj oŋombu. ¹⁵“Niinonj qaa hoŋa moŋ kokaen injijowe mobu: Moŋnonj Anutuwaaw bentotoŋa ii merabora kaanja buŋa mende qeŋ aowaati, iinonj mono iikawaa uutanonj keumambaa amamaawaa.” ¹⁶Kaen jey tawoyanonj ama doonŋonj oŋoma boria wanŋianonj ama kotuegonj oŋono. Kiaŋ.

Jiisasnonj eja qabuŋayawo mombaa qambaŋmambaŋ qaa jero.

Mat 19.16-30; Luuk 18.18-30

¹⁷Jiisasnonj kanainj kana kemambaa ano eja moŋnonj bobogarinj iwaanonj karo. Kaŋ batanonj kemeŋ siminj kuma kokaen qisinj muro, “Boi awaa, niinonj mono nomaen ama laaligo kombombaŋa buŋa qeŋ aowenaga?”

¹⁸Qisinj muro kokaen ijoro, “Noojonj ‘Boi awaa,’ ii naambaajonj jejanj? Anutu motoonŋoyanonj awaa koloaja. Eja moŋnonj ii kaanja awaa mende koloaja. ¹⁹^fGii jojopanj qaa koi modaborojanj:

‘Moŋ mono mende qena komuwa. Serowilinj mono mende amba. Iwoi mono yoŋgoro mende mewa. Jenonkuukuu mono mende ama muba. Mono kalugonj yoŋgoro mende mewa. Nemuj manŋa mono goda qeŋ oromakeba.’”

²⁰Kaen ijoro moma kokaen jero, “Boi, ii kuuya mono gbaworonanonga teŋ koma laligonj waabe.”

²¹Kaen jero Jiisasnonj uuŋ iima uuwomboyanonj jopagonj muŋ kokaen ijoro, “Gii mono motoonŋononj amamaajanj: Gii mono kema esuhinaga kuuya sewanja mewutiwaajonj ana monej karo ejemba wanaya oŋomba. Kaen ana esuhinaga somata totoonj (milyon Kina kaanja) ii Siwe gomanonj

^d 10.11-12 Mat 5.32; 1 Kor 7.10-11   ^e 10.15 Mat 18.3   ^f 10.19 Eks 20.12-16; Dut 5.16-20

ej gombaa. Kaen ama nii notaen kawa.”²² Jiisasnoŋ kaen ijoroto, esuhinaya mamaga erotiwaajon ama qaa ii moma uuta bosoleero wosobiri moma eej mesaon keno.

²³ Mesaon keno Jiisasnoŋ uuro kema karo gowokouruta kokaen injjoro, “Oyei! Ejemba moneŋ hinagiawo yoŋonon mono Anutuwaaw bentotonon keubombaaŋon bimoon kupukapa kombuya.”

²⁴ Kaen injjoro gowoko yoŋonon ii moma waliŋgogito, Jiisasnoŋ toroqen kokaen injjoro, “Guanjruna, ejemba daen yoŋonon moneŋ hinagia moma laariŋkejuti, iyoŋonon mono Anutuwaaw bentotonon uutanon keubombaaŋon bimoon kupukapa kombuya.”²⁵ Ii kokaen jej asarimaŋa: Oro somata kamel ii sosoro ootanon saanon mende keubaa. Iikawaa so ejemba qabuŋagiawo yoŋonon Anutuwaaw bentotonon uutanon keubombaaŋon bimoon amamaawuya.”

²⁶ Kaen injjoro moma aaruŋ tililiŋon iyaŋgiaaŋon kokaen jegi, “Oopopoon! Ejemba moronon mono Siwewaa buŋa koloonaga?”

²⁷ Kaen jegi Jiisasnoŋ uuŋ injiima kokaen jero, “Ejembanon ii aŋgobato meŋ osiŋ amamaaŋkejuto, Anutunon kaen mende amakeja. Anutunon mono iwoi kuuya saanon amakeja. Iinon iwoi moŋ ama memambaajon mende osiŋ amamaaŋkeja.” Kiaŋ.

Jiisaswaa gawon memewaa turuŋa

²⁸ Piitonon qaa ii moma meleema Jiisas kokaen ijoro, “Moba, nononon ilawoila kuuya mesaon gii gotaan kaniŋ.”

²⁹ Ii moma Jiisasnoŋ kokaen ijoro, “Niinon qaa hoŋa moŋ kokaen injjowe mobu: Moŋnon noo ano Oligaa Buŋawaajon ama iwoi moŋ mesaoroti, ii jigo miria, dakoga, naambeeta, nemuŋmaŋa, meraborata me gawon molaleŋa ii oŋomesaoro Anutunon mono iikawaa tawaya uugun meleema muro seiwaa.”³⁰ Moŋnon iwoi ii mesaoroti, Anutunon mono tawaya ii 100:waa so toroqen muro iyaŋaa buŋa koloowaa. Balombaa laaligonon sisiwerowero uutanon laligowaato, jigo miri, dako, naambee, nemuŋmaŋ, merabora ano gawon molaleŋa ii mono kitianon koloon mubaa ano kamban kanageŋanon laaligo komboŋa tetegoya qaa buŋa qen aowaa.”³¹ Kaen koloowaato, uuta oŋoonoŋga mamaganon kamakamaata koloowuya ano kamakamaata yoŋoonoŋga mamaganon uuta koloowuya.” Kiaŋ.

Komuwaatiwaa qaaya jero karon kolooro.

Mat 20.17-19; Luuk 18.31-34

³² Jiisasnoŋ gowokouruta yoŋowo Jerusalem sitinon ubombaaŋon balon kana keŋgi. Jiisasnoŋ wala keno gowokourutanon gematanon

§ 10.31 Mat 20.16; Luuk 13.30

kema waliŋgogi ano ejemba gemagianonŋ kagiti iyonononŋ mono toroko mogi. Kaenŋ anŋi Jiisasnonŋ gowokouruta 12 ii mombo horonŋ onŋoma kanainŋ kuma onŋono. Iwaanonŋ iwoi koloowaati, qaa ii jeŋ asariŋ kokaenŋ inŋijoro, ³³“Mobu, anana mono Jerusalem ubonŋa. Iikanonŋ moŋnonŋ Siwe gomambaa Eja honŋa memelolo meŋ muro jigo gawonŋ galenŋ ano Kana qaawaa boi yonŋoo borogianonŋ kemebaa. Yonŋononŋ komuwaatiwaa qaaya jeŋ tegonŋ waba gawman yonŋoo borogianonŋ oombuya. ³⁴Oonŋi mepaegonŋ sulaapanŋ qeŋ ooli waayawononŋ qetaalinŋ taluŋgowuya. Qetaalinŋ taluŋgonŋ qegi komuwaa. Komuŋ weeŋ karonŋanonŋ koomunonŋga waabaa.” Kianŋ.

Jeims Jon yorononŋ iwoiwaajonŋ weleni.

Mat 20.20-28

³⁵ Jiisasnonŋ kaenŋ inŋijoro Zebediwaa merawoita Jeims ano Jon yorononŋ iwaanonŋ kema kokaenŋ ijori, “Boi, norononŋ iwoi mombaajonŋ welema gonjoti, ii norombagiwaajonŋ mojo.”

³⁶ Ijori qisiŋ orono, “Orononŋ naa iwoi ama oromaŋatiwaajonŋ moja?”

³⁷ Qisiŋ orono kokaenŋ ijori, “Giinonŋ saanonŋ jeŋ kotona noro goo asamararanonŋ eu uma moŋnonŋ boro dindinganonŋ ano moŋnonŋ boro qaniganonŋ rama iwoi kuuya galenŋ kombonaga.”

³⁸ ^hKaenŋ ijorito, Jiisasnonŋ kokaenŋ irijoro, “Orononŋ iikawaa kania mende moma yagonŋ welenjao. Niinonŋ qambi aasonŋawo nemaŋati, orononŋ ii saanonŋ neŋ siimbobolo mobaota me qaago? Jonkowororo nonŋgbanonŋ mulu meŋ nombuti, orononŋ ii mewao me qaago?”

³⁹ Irijoro moma jeri, “Ii saanonŋ mewota.”

Jeri kokaenŋ irijoro, “Ii onŋanonŋ. Niinonŋ qambi aasonŋawo nemaŋati, orononŋ ii kaanŋadeenŋ newaota ano jonkowororo nonŋgbanonŋ mulu meŋ nombuti, iikanonŋ mono oro kaanŋagadeenŋ mulu meŋ orombuya. ⁴⁰ Meŋ orombuto, noo boro dindinanonŋ me qaninanonŋ morononŋ rabaati, niinonŋ qaa ii jeŋ kotomaŋatiwaa so qaago. Anutunonŋ duŋ woi ii daenŋ yoroonŋ mozozonŋgoroti, ii mono iyoroonŋ orono niwo rama iwoi kuuya galenŋ komakebonŋa.” Kianŋ.

Galenŋ honŋanonŋ mono welenŋqeqe kolooja.

⁴¹ Jeims Jon yorononŋ kaenŋ weleni alauruta 10 yonŋononŋ ii moma kanainŋ uubologa mogi. ⁴² ⁱKaenŋ mogito, Jiisasnonŋ onŋoono kagi kokaenŋ inŋijoro, “Namowaa kantria kantria yonŋoo jawiŋgianonŋ galenŋ koma onŋombonŋatiwaajonŋ jejuti, iyonŋononŋ mono eja ponŋ taniŋaenŋ ama onŋomakeju. Yonŋoo somatagianonŋ mono qaa jeŋ kotonŋ ejemba mindiŋgonŋ onŋoma ku-usuŋgia qendeemakeju. Onŋo kaniagia ii saanonŋ moju. ⁴³ ^jOnŋoo batugianonŋ sili iikaanŋa koloowaboto, moŋnonŋ onŋoo batugianonŋ somatagia koloomambaajonŋ

^h 10.38 Luuk 12.50   ⁱ 10.42-43 Luuk 22.25-26   ^j 10.43-44 Mat 23.11; Maak 9.35; Luuk 22.26

moji, iinonj mono welenj qeŋ oŋoma laligowa. ⁴⁴Kaanjagadeenj moŋnonj oŋoo batugianonj uuta laligomambaa moji, iinonj mono kuuya oŋoo newo baagianonj laligonj welenjeqegia omaya koloowa. ⁴⁵Siwe gomambaa Eja hoŋanonj mono kaanjagadeenj sili kaanja qendeema iyanja welenj qeŋ mubutiwaajonj ama mende kamaaroto, welenj qeŋ oŋoma ejemba kuuya oŋoo dowegia memambaaonj ama kamaarota laaligoya qeleema mesaowaa.”

Bartimeus jaaya gooro metooro.

Mat 20.29-34; Luuk 18.35-43

⁴⁶Jiisasnoŋ gowokouruta yoŋowo Jeriko sitinonj kagi. Kaŋ siti ii mesaowombaajonj anŋi ejemba tuuŋlembenonj oŋotaan gemagianonj kagi. Kaenj kagi jaagoo eja qata Bartimeus, Timeuswaa meria iinonj monenj ano nene mubutiwaajonj welema oŋoma kana goraayanonj raro. ⁴⁷Raro “Nazaret eja Jiisas kaja,” jegi moma kanaiŋ kokaenj qaro, “Jiisas Deiwidwaa gbilia, mono kiankomuŋ nomba!”

⁴⁸Kaenj qaro mamaganonj qaa bogoro rabaatiwaajonj qotogonj mugito, iinonj kaparaŋ koma qaro. “Deiwidwaa gbilia, giinonj mono kiankomuŋ nomba!”

⁴⁹Qaro Jiisasnoŋ moma doronj ama kokaenj jero, “Saanonj qagi koi kawa.” Kaenj jero jaagoo eja ii qama kokaenj ijogi, “Goojonj qaja. Kawaajonj mono satiiŋ qena kamaaro waama kawa.”

⁵⁰Ii moma malekuya qetegonj giliŋ porasak waama nama Jiisaswaanonj keno.

⁵¹Keno kokaenj qisiŋ muro, “Alana, niinonj naa iwoiga ama gomaŋatiwaajonj mojanj?” Kaenj qisiŋ muro jaagoo ejanonj jero, “Somatana, nii jaana mombo uumambaajonj mojenj.”

⁵²Kaenj jero Jiisasnoŋ kokaenj ijoro, “Momalaariganonj mono meŋ qeaŋgonj gonja. Mono saanonj kembaa.” Kaenj ijoro jaa kota iikanondeenj tooro uuŋ gemagianonj Jiisas otaan keno. Kianj.

Jiisas Jerusalem uro mare koŋgi.

Mat 21.1-11; Luuk 19.28-40; Jon 12.12-19

11 ¹Jiisasnoŋ gowokouruta yoŋowo Jerusalem siti dodowiŋ Betfage ano Betani gomaŋ woi kosogaranonj kaŋ Oil gere baanjanonj uma gowokowoita woi wasiŋ oromambaajonj ama ²kokaenj irijoro, “Gomaŋ bagiaageŋ raji, mono iikanonj kembao. Kema iikanonj keuma doŋgi melaa kasanonj somoŋgogi nanji, ii iikanondeenj mokoloowaota. Ii doŋgi sagbiliaga, eja moŋnonj qaganonj mende rarataga. Ii mono isama meŋ koi kawao. ³Isani moŋnonj ‘Naambaajonj kaenj anjao?’ jeŋ qisiŋ orono kokaenj ijowao, ‘Poŋnaranonj iikawaajonj amamaan jero kajota kambaŋ mende koriro mombo meleeno kawaa.’”

⁴Kaenj irijonj wasiŋ orono kema doŋgi sagbilia kana goraayanonj miri mombaa nagu qaa ootanonj kasanonj somoŋgogi nano mokoloonj isani.

⁵Isani eja tosia iikanonj nangiti, iyonononj iriima kokaenj qisiñ oronji, “Hei, nomaenj nambojenj donji melaai isanjao?”

⁶Kaenj qisiñ oronji Jiisasnonj irijorotiwaa so jeri moma “Saanonj menj kembao,” jegi. ⁷Jegi menj Jiisaswaanonj kari malekugia qetegonj donji melaawaa qaganonj anji uma raro. ⁸Kaenj rama keno ejemba jaasoonjgoyanonj goda qenj malekugia qetegonj kana somatanonj tambonji tosonianj balonj korianonj kema gere seña memburañinj tambonji.

⁹^kTambonji ejemba wala koma horonj kenjgiti ano gematanonj otaanj kagiti, iyonononj kokaenj jenj qagi, “Hoosana! Oowe oowe! Anutu mepeseñonj. Pombaa qatanonj kawaati, Anutunonj mono ii kotuegonj muba. ¹⁰Ambonana Kij Deiwidnonj kantri totonj koma galenj koma ononoti, kambanj iikañanonj mono mombo kanj nononja. Oo Anutu mono kantri totonana kotuegowa. Hoosana! Qabuñaga mepeseñinj euwaa euyanonj uja. Oowe oowe!”

¹¹Kaenj qagi Jerusalem sitinonj uma jiwowonj jigowaa totonj uutanonj keno. Iikanonj liligonj ilawoila kuuya iiro mare kolooro kamaañ gowokouruta 12 yonjowo jigo mesaonj Betani gomanonj kema egi. Kiañ.

Jiisasnonj fig gere monj qasuaaro gororonjoro.

Mat 21.18-19

¹²Enj umugawodeenj waama gowokouruta yonjowo Betani gomanj mesaonj kenji Jiisasnonj nenewaa komuro. ¹³Nenewaa komunj uuro keno fig gere monj^l señawo nano iiro. Iima “Seña uutanonj honja raro mokolonj newenaga,” jenj fig gerewaa kanianonj keno. Kenoto, honjaa kambañanonj mende torirotiwaajonj señagadeenj nano iiro. ¹⁴Kaenj iima gere ii kokaenj jenj muro, “Monjonj mono honja mombo mende newa.”

Kaenj jenj muro qaa ii gowokourutanonj mogi. Kiañ.

Jiisasnonj jiwowonj jigo jenj kobooro.

Mat 21.12-17; Luuk 19.45-48; Jon 2.13-22

¹⁵Kema laligonj Jerusalem sitinonj ugi Jiisasnonj jiwowonj jigowaa totonj uutanonj keno. Iikanonj ejemba injiuro esuhina sewañja mewutiwaajonj anji sewañja megiti, ii kanainj konjoma onono kamaagi. Moneñj utekute ejemba yonjoo raragia metaama meleeno kenji. Kañagadeenj kewo sewañgia mewutiwaajonj anjgiti, iyonjoo duñ raragia ii kañjadeenj riitano kenji. ¹⁶Sombenj kowoga kotonj iwoi elaanj keuma kaamawaa kania ii somonjgoro. ¹⁷^mIikaenj ama kuma onoma kokaenj injjoro, “Aisiañonj qaa monj kokaenj oorota eja, ‘Noo jigonanonj mono gomañja gomañja kuuya yonjoo qamakooli miri koloowaatiwaajonj qabu.’ Qaa ii ejato, onononj ii utegogi kikekakasililinj eja yonjoo kobaa kañja kolooja.”

^k 11.9 Ond 118.25-26   ^l 11.13 Fig ii jao gerewaa alia monj. Ii gawonjianonj komogi kota añjawo kolooro mamaga nenj laligogi.   ^m 11.17 Ais 56.7; Jer 7.11

¹⁸Kaen injijoro ejemba tuun kuuya yononon iikawaajon newogia tegoro walingogi. Kawaajon jigo gawon galej ano kana qaawaa boi yononon ii moma Jiisaswaaajon toroko moma aminj moma kokaen jegi, “Ii mono nomaen jenin qegi komunaga?”

¹⁹Mare kolooro Jiisasnonj gowokouruta yonowo siti mesaonj seleenjenj kema egi. Kiaj.

Fig gerenonj gororongoro iigi.

Mat 21.20-22

²⁰Enj umugawodeen waama kananonj kema fig gere ii uuguwombaajon ama gere ii iigi tiitawo gororongonj nano. ²¹Nano Piitononj Jiisaswaanonj qaa romonjonj kokaen ijoro, “Somatana iiba, fig gere qasuaanati, ii mono gororongonj nanja.”

²²Ijoro Jiisasnonj kokaen meleeno, “Anutu momalaarinj ii mono pondan menj laligowu.” ²³“Niinonj qaa honja monj kokaen injijowe mobu, “Monjonj qaayaa honja koloowaatiwaaajon uuwoi mende moma baanja kokawaa toyaajon kokaen jenj kotonaga, ‘Mono baanja koi qetegonj waama kema kowenonj amba.’ Kaen jenj kotonj Anutu moma laariro honja mono iikawaa so koloowaa. ²⁴Kawaajonj niinonj kokaen injijowe mobu: Naa iwoiwaajon qisinj qama kooliwuti, ii kuuya bunja qenj aodaboronjonj, iikaenj moma laarigi mono bunjagia koloowaa. ²⁵°Onjo nama Anutu qama kooligi monjonj aliaa koposowaajonj uubologa mobaati eenj, koposoya ii mono mesaowu. Kaen ambuti eenj, onjo Mangia Siwe gomanonj laligoji, iinonj mono kaanjadeen onjo singisonjgogia mesaowaa. ²⁶(Onjo tosaanja yonoononj singisonjgo mende mesaowuti eenj, onjo Mangia Siwe gomanonj laligoji, iinonj mono kaanjadeen onjo singisonjgogia mende mesaowaa.)” Kiaj.

Jotamemeya yonononj Jiisaswaa ku-usunjaajonj qisigi.

Mat 21.23-27; Luuk 20.1-8

²⁷Jiisasnonj gowokouruta yonowo mombo Jerusalem sitinonj ugi. Uma jiwowonj jigowaa totonj uutanonj kema karo jigo gawon galej, kana qaawaa boi ano kantriwaa jotamemeya tosaanja yonononj iwaanonj kougi. ²⁸Kouma kokaen qisinj mugi, “Gii kokanonj iwoi anjanj, ii mono morononj jenj kotonj gono amakejanj? Ii mewagiwaa ku-usunja ii mono morononj gono?”

²⁹Qisinj mugi kokaen meleema onono, “Niinonj kaanagadeen qaa monj qisinj onomaña. Ii meleema nonji niinonj kaanagadeen morononj ku-usunj nono ilawoila koi amakejenj, ii injjomaña. ³⁰Jononj ejemba oomulu menj onjoma laligoroti, iinonj iikawaa ku-usunja ii dakaya mero? Siwe Toyanonj muro me bolonj toyanonj mugi? Ii mono nijowu.”

° 11.23 Mat 17.20; 1 Kor 13.2 ° 11.25-26 Mat 6.14-15

³¹Kaen meleema onono batugianon amin moma kokaen jegi, “‘Kusujanon Siwenonga asugiro,’ kaen jewonjati een, iinon mono kokaen jewaa: ‘Ononon mono naambaajon Jon mende moma laarin mug?’ Ii mende sokonja. ³²Me ‘Balon ejemba yonoononga asugiro,’ jewonaga? Ii mende sokonja.” Ejemba kuuyanon Jombaajon ‘Onanon gejatootoo ejaga koloaja,’ jegitiwaajon ama ejemba tuun yonoojon toroko moma ii jewombaajon amamaagi. ³³Kawaajon “Ii mende mojon,” meleengi. Kaen meleengi Jiisanon kokaen injjoro, “Kaen ano niinon kaanagadeen ilawoila koi amakejenjiaa ku-usuna moronon nonoti, ii mende injjomana.” Kian.

Wain kasa gawon galej bologa yonoo sareqaa

Mat 21.33-46; Luuk 20.9-19

12 ^{1p}Jiisanon kanain ejemba sareqaanon kokaen injjoro, “Eja monjon wain kasa gawon mon koma komoro. Koma komoma sopaya menj liligoro. Menj liligon wain juu somata jamonon mero. Iikanon waimbaa hona ama kananon risuaagi apuyanon lalanon kemero. Wain juu somata ii menj wain yongoro mewubotiwaaajon galej meme jake koriga kowiawo mero. Iwoi kuuya medaboron wain gawon galej tosaana mokolon onoma kokaen injjoro, ‘Mono gawon menj honaa bakaya onoangia menj bakaya toya nii nambu.’ Kaen menj somonjon gawon ii borogianon ama onomesaon kantri monjon kema laligoro. ²Laligon laligoro hona momogorotiwaa kambana (gbani 5) toriro iikanon welenqeqeya mon wasin muro galej yonoonon kema wain gawon honaa bakaya mubutiwaajon jero. ³Jeroto, galej yononon ii menj somonjon koobinon qen otaagi bobora eleeno. ⁴Kawaa gematanon welen eja mon wasiro yonoonon keno wana qosoma gamu qen mug. ⁵Kawaa gematanon welen eja mon mombo wasiro keno qegi komuro. Kaanjadeen eja tosaana mamaga wasin onono tosia koobinon sagorogoro unun tosia unugi komugi. ⁶Kaen angi wain gawon toyanon qaa mongama jero, ‘Neenaa wombo merana motoonggo iikayadeen laligoja. Ii mono goda qen mubuya me nomaen?’ Kaen menj konoga kian meria wasiro yonoonon keno. ⁷Kenoto, karo iima batugianon kokaen jegi, ‘Iinon mono borosamoya kokawaa toya koloowaa. Ayo, mono menj qenin komuro wain kasa gawon kokanon mono ananaa buja koloowaa.’ ⁸Kaen menj qelanjin menj somonjon qegi komuro qamoya gawon sopa seleengen hagogi kemero. ⁹“Wain gawon toyanon ii moma mono nomaen ambaa? Iinon mono anjo kan gawon galej ii kondeema onombaa ano gawon galej dologa mokolon onoma wain kasa gawona ii yonoo borogianon ambaa. ¹⁰“Buja Terenon qaa koi weengogi me qaago?”

^p 12.1 Ais 5.1-2   ^q 12.10-11 Ond 118.22-23

‘Miri meme yononon jamo tando monj gema qerj een mesaogi raroti, iikanonj mono tando kombombaņa kolooro mokoloogi. Iikanonj riiri mirinonj mono riima kamaanj kombaa.

11 Ponononj tando ii kuuro jaanananonj iiniņ qabuņayawo kolooro waliņgonjkejonj.”’

12 Jiisasnonj kaerj inijoro galeņ yonononj qaa iikawaa kania moma asariņ kokaerj jegi. “Sareqaa ii mono nonoojonņa jeja.” Kawaajonj ii meņ somonjgowombaajonj mogito, ejemba tuunlelemba yonoojonj toroko moma amamaanj mesaonj kerņgi. Kiaņ.

Takis aambaa Jiisas angobato meņ mugi.

Mat 22.15-22; Luuk 20.20-26

13 Juuda jotamemeya yonononj Farisii ano gawana Herodwaa paati alauruta tosia wasiņ onjoma kokaerj inijogi, “Onj mono Jiisaswaanonj kema qisiņ qaawaa timbinonj horonj gbadoonj mubu.” Kaerj inijogi Jiisaswaanonj kagi. 14 Jiisaswaanonj kaņ kokaerj ijogi, “Boi, giinonj eja hoņa koloojaņi, nono ii mojonj. Giinonj ejemba tosia mende injisosoroonj tosia mende qetama onjmakejanto, so motoonjgononj gosiņ nonomakejaņ. Kawaajonj kuuņ gongji mende dogonj somata mende esuunj onjmakejanto, Anutuwaanonj kana ii qaa hoņa otaaņ kuma nonomakejaņ. Giinonj Anutuwaanonj qaa dindiņa iikanonj uuta ano kamaaņqeqeta motoondeeņ kuuya jeņ mindiņgonj nonomakejaņ. Kawaajonj nono siisa-kimbaajonj takis ama iikanonj Mooseswaa Kana qaa sonjiwonņa me qaago? Ii aniņ sokonja me qaago?”

15 Kaerj ijogi areņgia qolonmolonjgoya ii moma kotonj kokaerj inijoro, “Onj naambaajonj qaawaa timbinonj ama nombombaajonj angobato meņ nonju? Saanonj silwa moneņ monj meņ kagi iimaņ.”

16 Kaerj inijoro ii meņ kagi kokaerj qisiņ onjono. “Morowaa uņayaga ano qataga ii koi oogita eja?” “Ii Siisa-kimbaa.” Kaerj meleema jegi.

17 Jegi kokaerj inijoro, “Kaerj kolooro iwoi Siisa-kimbaa uņayawo ii mono iwaa buņa munkebu. Iwoi Anutuwaa uņayawo eji, ii mono Anutuwaa buņa qewu.” Kaerj inijoro iwaajonj mamaga waliņgogi. Kiaņ.

Koomunonjga waawaataa angobato meņ mugi.

Mat 22.23-33; Luuk 20.27-40

18 Sadusii (Jigo gawombaa kaparaņkonjkonj) yonononj “Komugiti, iyonononj mende waabuya,” jeņ laligogi. Yonoononjga tosianonj Jiisaswaanonj kaņ kokaerj qisiņ mugi, 19 “Boi, Moosesnonj kokaerj jeņ kotonj nononota eja, ‘Eja monj emba mero merabora mende koloogi komuņ maloya een mesaoro koganonj saanonj maloya ii meņ gbili mekoloonj muro dataa qa meņ laligowaa.’

† 12.18 Apo 23.8 * 12.19 Dut 25.5

20 “Moba! Kamban moŋnon daremun 7 laligogi. Dagia mutuyanon emba meŋ laligon gbilia qaa een laligon komuro. 21 Komuro koganon maloya ii meŋ laligon kaanagadeen gbilia qaa een komuro. Komuro koga moŋ iwaa gematanon iikanon emba iikayadeen meŋ laligon een komuro. 22 Kaanadeen daremun 7 kuuya yoŋnonon emba motoonŋo iikayadeen meŋ gbilia qaa laligon komudaborogi. Kuuya komugi konoga malogia ii kaanjadeen komuro. 23 Giinon ‘Komugiti, iyoŋnonon gbiliŋ waabuya,’ jejanto, nono ii mende moma laariŋon. Moba, eja 7 kuuya ii ororon waabuyagati een, emba motoonŋo ii embagiaga megi laligorotiwaajon ama mono morowaa embiaga koloonaga?”

24 Kaen qisigi Jiisasnon meleema kokaen injoro, “Ono qaa jeŋ sooju. Umeleembaa Buŋa Tereya ano Anutuwa ku-usuŋa mende moma kotojutiwaajon mono jinŋaun amakeju. 25 Onanon, koomunonga waama kamban iikanon loemba mende koloowuyato, gajoba yoŋnonon Siwe gomanon laligojuti kaan koloon laligowuya. 26 ‘Mobu! Komugiti, iyoŋnonon gbiliŋ waabutiwaa qaaya ii Mooseswaa Buknon kokaen eja: Soman bambanon gere bolan asugiŋ mende jeŋ kotoroti, onŋ sundu ii weenŋogi me qaago? Anutunon iikanon Mooses kokaen ijoro,

‘Niinon Anutu Aabrahambaa Pon, Aisakwaa Pon ano Jeikobwaa Ponŋa laligon waama laligojeŋ.’

27 “Isi wanjale karonŋ yoŋnonon Anutuwo laligon kotiiŋ ubuya. Anutunon koomuya yoŋoo Ponŋia qaagoto, laaligo kombombanŋa laligojuti, mono iyoŋoo Ponŋiaga koloaja. Oo Sadusii (Jigo gawombaa kaparanŋonŋon paati) onŋo mono qaa mamaga moma soŋkeju.” Kaen meleeno.

Jojopan qaa waŋa woi ii nomaen?

Mat 22.34-40; Luuk 10.25-28

28 “Jiisasnon Sadusii (Jigo gawombaa kaparanŋonŋon) yoŋowo amin moma jeŋ sororogon meleema ononoti, ii kana qaawaa boi eja moŋnon moro. Iikaan moma jaasewananon kouma kokaen qisiŋ muro, “Jojopan qaa kuuya iikanonŋa waŋa somata ii nomaen?”

29 “Qisiŋ muro meleeno, “Waŋa somata ii kokaen,

‘Israel kanageso mobu! Anutunon motoonŋo ananaa Ponŋana koloaja. Benŋakon iwoi moŋnon qaago.

30 Kawaajon uugabaga, unaga, roromongoga ano ku-usuŋa kuuya, iikanon mono Pon Anutuga unon jopagon mun laligowa.’

31 “‘Jojopan qaa iikawaa alia ii kokaen,

‘Geenŋa jopagon aonkejan, iikaanadeen mono ejemba kuuya jopagon onoma laligowa.’

† 12.26 Eks 3.6   ¨ 12.28-34 Luuk 10.25-28   † 12.29-30 Dut 6.4-5   ¨ 12.31 Lew 19.18

Jojopañ qaa moŋnoŋ mono qaa woi ii mende uruuguja.”

³² x Jiisasnoŋ Kana qaawaa boiyajon kaen meleeno ijoro, “Boi, gii qaa dindiŋa jejan. Anutonon motoonŋo kolooja. Beŋsakon iwoi moŋnon qaago. ³³ y Gii uugabaga, momakootoga kuuya ano ku-usunŋa kuuya, iikanon mono Poŋ Anutuga uujopagon muŋ laligowa. Ano geenŋa jopagon aonkejaŋi, iikaanŋadeen mono ejemba kuuya jopagon oŋoma laligowa. Jojopañ qaa woi iikanon waŋa somata koloojao. Ii teŋ kombagi, iikanon mono siimolon kuuya ano nandun mamatewoo tosia unuuguja.” ³⁴ Kaen ijoro Jiisasnoŋ uuroromongoya moro sokono kokaen ijoro, “Gii Anutuwaaw bentotonon keumambaa dodowijaŋ.” Kaen amiŋ mori ejemba kuuya yoŋonon Jiisas toroqen qisiŋ mubombaajon kokodundun ama mesaogi. Kiaŋ.

Kraist ii kiŋ Deiwidwaa Poŋa ano gbiliga.

Mat 22.41-46; Luuk 20.41-44

³⁵ Jiisasnoŋ jiwowon jigonon nama Buŋa qaa kuma oŋoma kokaen qisiŋ oŋono, “Kraistnoŋ kiŋ Deiwidwaa gbiliga kolooji, kana qaawaa boi yoŋonon qaa ii nomaembaajon jeŋkeju? ³⁶ z Deiwidnoŋ aŋo Uŋa Toroyanon sololon muro kokaen jero,

‘Anutonon nama noo Poŋna kokaen ijoro: Giinon mono kaŋ noo boro dindinanon rana niinon kambaŋ biiwianon kereuruga riŋ riitama haamo ama oŋoma goo kana baaganon ama oŋomaŋa. Kambaŋ ii kaŋ kuuwaatiwaa so mono asamararanon koi rabaga.’

³⁷ Deiwidnoŋ aŋo kaen jeŋ qata ‘noo Poŋna jeja.’ Poŋna jeŋ mono nomaen ama iwaa gbiliga kaanŋagadeen koloonaga?” Kaen jero ejemba tuunleembe yoŋonon Jiisaswaa qaayaa siŋa moma geja aŋgi. Kiaŋ.

Uumeleembaa selesele laaligowaa galeŋ meme qaa.

Mat 23.1-36; Luuk 20.45-47

³⁸ Jiisasnoŋ kuma oŋoma toroqen kokaen inijoro, “Oŋo mono kana qaawaa boiya yoŋoojon galeŋ meŋ laligowu. Yoŋonon maleku koriga mouma kema kaŋ qendeema oŋombombaajon momakeju ano maaketnon me kananon ejemba iniji jolonŋia jewutiwaajon momakeju. ³⁹ Qamakooli miri jaaqeqeyanon eu rabombaajon siŋa momakeju ano jejelombanon duŋ jaaya iikanon jegenjegen rabombaajon momakeju. ⁴⁰ Yoŋonon malo yoŋoonon miri iwoi bidaen baagon aŋaliŋ oŋomakeju ano qabuŋagia koloowaatiwaajon qamakooli koriga koriga qama kooliŋ totogianon qenkeju. Kawaajon Anutonon qaagia jeŋ tegon ironŋa uutaga meleeno qagianon ubaa.” Kiaŋ.

x 12.32 Dut 4.35 y 12.33 Hoos 6.6 z 12.36 Ond 110.1

Emba malo moŋnoŋ nandun hoŋa ano.

Luuk 21.1-4

⁴¹Jiisasnoŋ jiwowoŋ jigononŋ nandunŋ katapa somataa gematanonŋ raro ejembanonŋ moneŋ iikanonŋ anŋi kemero uuŋ injiuro. Ejemba qabuŋa ano esuhinagiawo mamaga yoŋononŋ kouma kina moneŋ mamaga anŋi kemero. ⁴²Anŋi kemero malo wanaya moŋnoŋ kouma soojaakota woi, ii toiya osoga kaanŋa ano kemero. ⁴³Jiisasnoŋ ii iima gowokouruta koma horonŋ oŋoma kokaenŋ injiuro, “Niinonŋ qaa hoŋa moŋ kokaenŋ injiuro mobu: Malo wanaya koi kanonŋ nandunŋ anŋi, ii mono tosaanŋa kuuya yoŋononŋ iwoi katapanonŋ anŋi kemeji, iikawaa soya uugunŋ anŋa. ⁴⁴Kuuya yoŋononŋ monenŋia mamaga enŋ oŋono kitiagadeenŋ anjuto, emba koi kanonŋ mono koroboro laligojiwaa so ilawoilaya kuuya andaboronŋ eenŋ totoŋkota laligowaa.” Kianŋ.

Jiwowoŋ jigononŋ kondemondoenŋ koloowaa.

Mat 24.1-2; Luuk 21.5-6

13 ¹Jiisasnoŋ jiwowoŋ jigo mesaonŋ kamaaro gowokouruta yoŋoononŋa moŋnoŋ kokaenŋ iuro, “Boi iiba! Jigowaa totonŋ uutanonŋ miria miria ii mono damuyawo. Ii jamo somasomatanonŋ menŋ kaiterenonŋ menjerenŋogita awaasari nanŋa.”

²Jiisasnoŋ ii moma qaa kokaenŋ meleeno, “Jigowaa totonŋ uutanonŋ miri somata waanŋiawo kuuya koi injiuro, ii mono kondeenŋi miriwaa jamo moŋ ii jamo mombaa qaganonŋ mende ewaato, qeqelala qenŋ saoyagadeenŋ ewaa.”

Kakasililinŋ ano sisiwerowero koloowaa.

Mat 24.3-14; Luuk 21.7-19

³Kaenŋ jero Oil gere baanŋanonŋ uma leegenŋ endu jiwowoŋ jigononŋ nanoti, ii iima raga. Iikanonŋ rama Piito, Jeims, Jon ano Andruu yoŋononŋ Jiisas iyanŋagadeenŋ horonŋ kokaenŋ qisinŋ mugi, ⁴“Boi, qaa jejanŋi, iikawaa hoŋa mono naa kambanonŋ asugiwaa ano iwoi kuuya ii kanainŋ asugidaborowaati, iikawaa aiweseyanonŋ mono nomaenŋ asugiwaa? Ii saanonŋ jena moboŋa.”

⁵Kaenŋ qisinŋ mugi kanainŋ kokaenŋ injiuro, “Moŋnoŋ anŋomokolonŋ ano jinŋaunŋ qenŋ kembubotiwaajonŋ mono galenŋia menŋ aonŋ laligowu. ⁶“Ejemba mamaganonŋ asuginŋ noo qananonŋ kokaenŋ jewuya, ‘Niinonŋ Kraist kolooŋenŋ.’ Kaenŋ jenŋ ejemba mamaga tiligonŋ oŋombuya. ⁷Oŋo manjawaa bujuya ano otoŋa kolooro momakebuya. Ii moma jenenŋia mende oronŋkeba. Iwoi kaanŋa ii walagadeenŋ koloowaatiwaa jejeta. Ii koloowaato, namowaa kambanonŋ mono iikanondeenŋ uulanŋawo mende tegowaa. ⁸Kantri moŋnoŋ kantri moŋ unŋuwombaaŋonŋ waabuya. Ejemba

tuunj moŋnoŋ tuunj moŋ yoŋowo aroŋ qeŋ aowombaajoŋ waabuya. Baloŋa baloŋa kanonj naŋ somasomata meŋ namo qonjoma meleeno kemenkebaa. Kaŋagadeeŋ bodi gomaŋa gomaŋa asugiŋ eŋ ubaa. Iwoi kaŋa ii emba korowonoŋ masu kanaiŋ uŋuŋkejiwaa so. Namowaa kambaŋanoŋ mono iikawaa so kanaidaboromambaajoŋ ambaa.

⁹“Kaŋeŋ koloowaato, oŋo galenŋia awaagadeeŋ meŋ aonj laligowu. Ejembanonj oŋo horonj qaa jakeyanonj oŋooma qamakooli mirigianonj qaa gawonj meŋ koobinonj uŋuwuya. Tosianonj noojonj ama uŋuŋgi kantria kantria yoŋoo eja poŋ ano gawana yoŋoo jaasewangianonj nambuya. Kaŋeŋ nama noo kaniana naŋgoŋ jegi mobuya. ¹⁰Oligaa Buŋa koi mono waladeeŋ namononj kantria kantria kuuya yoŋoojonj jeŋ seidaborogigo namowaa kambaŋanoŋ iikawaa gematanonj tegowaa. ¹¹Horonj uŋuama qaa jakeyanonj oŋooŋgi nambuti, kambaŋ iikanonj qaa nomaeŋ jewonagati, iikawaa majakakaya ii waladeeŋ mende mobu. Uŋa Toroyanonj aua iikanondeeŋ qaa oŋombaati, mono ii jewu. Oŋoanŋiaa uugiaajoŋ qaa mende jewuto, Uŋa Toroyanonj mono uugia sololooŋo qaa jewuya. ¹²Uumeleembaa motoya moŋnoŋ daremuŋa uuta meleenotiwaajoŋ ama ii memelolo mero qaa jakeyanonj ooŋgi qegi komuwaa. Kaŋagadeeŋ ama moŋnoŋ meraboraana memelolo mero komuwaa ano meraboraana yoŋononj nemuŋmanjurugia qetama oŋoma jegi uŋugi komuwuya. ¹³^bKantria kantria yoŋononj noo qanaajoŋ ama kazi ama oŋoŋgi laligowuyato, moŋnoŋ kaparaŋ koma kotiŋ boŋ qeŋ nama laligoro namowaa kambaŋanoŋ tegowaati, iinonj mono oyanboyan buŋa qeŋ aowaa.” Kiaŋ.

Jerusalem sitiwaa kondemondeeŋ uuduuduuyawo

Mat 24.15-28; Luuk 21.20-24

¹⁴“Kaŋeŋ tosanonj kaŋ kondemondeeŋ ama iwoi aŋgonjorayawo jigonoŋ mende aambaa so ii alatanonj aŋgi nano iibuti, kambaŋ iikanonj Judia prowinsnoŋ laligowuti, oŋononj mono misiŋgoŋ horonj baŋanoŋ kembu. Qaa koi weŋgowaati, iinonj mono saanonj geja ama moma kotowa. ¹⁵^dMiri kosianonj sombenonj laligowaati, iinonj mono kamaaŋ iwoiya memambaajoŋ miri uutanonj mende uba. ¹⁶Gawononj kema laligowaati, iinonj mono kaŋagadeeŋ malekuya memambaajoŋ eleema mirinonj mende kema. ¹⁷Yei! Emba korowo ano merabora aŋunonj yoŋononj kambaŋ iikanonj nomaeŋ uulaŋawo kembuyaga. ¹⁸Kawaajoŋ iwoi ii koŋ haamo kambaŋanoŋ mende koloowaatiwaajoŋ qama kooliŋkebu. ¹⁹^eKambaŋ iikanonj kakasililiŋ jekania boorŋgia koloowaa. Kakasililiŋ soya kaŋa ii wala eeŋanoŋ kambaŋ moŋgeŋ mende koloonj

^a 13.9-11 Mat 10.17-20; Luuk 12.11-12   ^b 13.13 Mat 10.22   ^c 13.14 Dan 9.27; 11.31; 12.11

^d 13.15-16 Luuk 17.31   ^e 13.19 Dan 12.1; Isa 7.14

ero. Anutunonj iwoi kuuya mokoloroti, kambaŋ iikanondeen kanain kambaŋ kokaamba laligonj waama kambaŋ biiwianonj monj mende kolooro. Wala eenjanonj mende kolooro ano kanagenj kambaŋ monjonj mende koloowaa. Kawaajonj mono qama koolinj laligonjkebu. ²⁰ Ponjonj koŋajilinj kambaŋ ii mende meŋ torinagati eenj, ejemba kuuyanonj mono tiwilaadaborowuyagato, ejemba iyaŋaajonj meweenjonj onjonoti, iyonjononj ama weenj iikawaa jaŋgoya ii meŋ toriwaa.

²¹ “Kambaŋ iikanonj kokaenj jewuya, ‘Mobu! Kraistnonj koi laligoja,’ ano ‘libu! Hamoqeqe Toyanonj endu nanja.’ Monjonj kaenj jewaati eenj, ii mono mende moma laariwu. ²² Ii kokaembaajonj: Hamoqeqe toya qolonmolongoya ano gejatootoo ejemba takapolakaya asuginj aŋgoletoto ano aiwese jaamorota megi letombuya. Kaenj letonji Anutunonj ejemba iyaŋaajonj meweenjonj onjonoti, ii kaenjagadeenj enkalolonj meŋ onjonbutiwaa aŋgobato meŋ kaparaŋ koŋgi jinjaunj qewubo. Onjononj galenja awaagadeenj meŋ aonj laligogi ii amamaawuyaga. ²³ Niinonj iwoi kuuya ii mende kolooro waladeenj kuuya injijowe moju. Ii wala jejeŋiwaajonj ii mono uuwombogianonj ama galenja meŋ aonj laligowu.” Kiaŋ.

Siwe gomambaa Eja hoŋanonj asugiwa.

Mat 24.29-31; Luuk 21.25-28

^{24f} “Kakasililinj ii tegoro kambaŋ iikanondeen weenj jaayanonj injaŋ kono koŋnonj umunj kombaa. ²⁵ Sengelao yonjononj sombinonja tegonj kamaawuya ano sombinonj utugoro iikawaa ilawoilaya ii raragia mesaonj enkalolonj aŋgi soowaa. ²⁶ ^h Kambaŋ iikanonj Siwe gomambaa Eja hoŋa iinonj koosu qaganonj karo iibuya. Ku-usunja somatanonj sakondindinjawo asuganonj asugiro asamararaŋa iibuya. ²⁷ Kaŋ Siwe gajobauruta wasinj onjono yonjononj ejemba Anutunonj iyaŋaajonj meweenjonj onjonoti, ii balonj goraaya leelee, eugenj emugenj iikanondeenj kopepereenj onjombuya.” Kiaŋ.

Noronj gerewaa sareqaa

Mat 24.32-35; Luuk 21.29-33

²⁸ “Onjono mono noronj gere iima tania romonjonj sareqaa koi mobu. Borianonj apuyawo kolooro senja longogi ii iima moma kokaenj jenkeju, ‘Weenj kambaŋ dodowija.’ ²⁹ Onjononj kaenjadienj aiwese iikawaa so kolooro iima moma asarinj mono kania kokaenj jewu, ‘Jiisanonj mono nagunonj dodowija.’ ³⁰ Niinonj qaa hoŋa monj kokaenj injijowe mobu: Ejemba koi kete namononj laligojuti, iyonjononj mende komugi iwoi kuuya jejenji, ii mono iyonjoo laaligo kambanjanonj koloowaa ³¹ Sombinj

^f 13.24 Ais 13.10; Eze 32.7; Joel 2.10, 31; 3.15; Isa 6.12   ^g 13.25 Ais 34.4; Joel 2.10; Isa 6.13   ^h 13.26 Dan 7.13; Isa 1.7

ano namo yorononj goronj qewaotato, noo Buŋa qaananonj mono mende aliwaa.” Kiaŋ.

Jiisas kawaatiwaa kambaŋa ii moŋnonj mende moja.

Mat 24.36-44

³²“Siwe gomambaa Eja hoŋanonj naa kambanonj kawaati, iikawaa weeŋa me aua kambaŋa ii moŋnonj moŋ mende moja. Siwenonj gajoba yoŋononj ii mende moju. Anutuwaa Merianonj kaanjiadeeŋ ii mende moja. Ama aŋodeeŋ ii moja. ³³Naa kambanonj asugiwaati, ii mende mojutiwaajonj onononj mono galeŋ meŋ aonj uugbiligibili laligowu. ³⁴Ii sareqaa kokawaa so eja: Eja moŋnonj gomaŋa mesaonj kantri moŋgeŋ keno. Kemambaajonj ama galeŋuruta iwoi kuuya jeŋ kotonj oŋoma naguwaa kiiya meria borogianonj ama usuŋa oŋono. Ku-usuŋa oŋoma welenjqqeuruta motomotoonj gawoŋgia oŋono. Oŋoma laligonj nagu galeŋa kaanagadeeŋ uugbiligibili laligowaatiwaajonj jeŋ kotonj muro. ³⁵Miri toyanonj naa kambanonj eleema kawaati, ii mende moju. Mare me gomantiŋa ruuŋanonj kawaa me? Weŋgeraŋ suluro kawaa me? Weeŋ kouro kawaa me? Iikawaa so oŋo ii mende mojutiwaajonj ama mono uugbiligibili laligowu. ³⁶Oŋononj gaonj egi uulaŋawo kaŋ kaeŋ mokoloonj oŋombabo. ³⁷Oŋo mono uugbiligibili laligowu. Qaa ii gowokouruna oŋoojonj jejeŋi, ii kaanagadeeŋ alauruna kuuya oŋoojonj motoonj jejeŋ: Oŋo mono uugbiligibili laligowu.” Kiaŋ.

Jiisas qeniŋ komuwaatiwaajonj aŋgonanj aŋgi.

Mat 26.1-5; Luuk 22.1-2; Jon 11.45-53

14 ¹Pasowa kendonj^l ano bered yiistya qaa iikawaa kendonja toriri. Weeŋ woi tegoro kanonj kanaiwombaa ani jigo gawonj galeŋ ano Kana qaawaa boi yoŋononj ajoroogi. Ajoroonj nomaenj mondoniŋ Jiisas oloŋ meŋ qegi komunaga, iikawaa kania moŋgama jeŋ gosigi. ²Moŋgama gosinj kokaenj jegi, “Ejemba iriŋgia soono kareŋa kareŋa koloowabotiwaajonj ii korisoro kendonj kambaŋanonj ambombaajonj amamaawonja.” Kaenj jegi.

Emba moŋnonj Jiisas apu uŋkoowagawononj moriro.

Mat 26.6-13; Jon 12.1-8

³^mJiisasnonj Betani gomanonj laligonj Saimon moŋ manimbaya meŋ solanjaniroti, iwaa mirinonj uma raro. Iikanonj nene neŋ raro emba moŋnonj jamo kaaro moŋ meŋ iwaanonj karo. Kaaro ii lalu laŋgonjawo

ⁱ 13.32 Mat 24.36   ^j 13.34 Luuk 12.36-38   ^k 14.1 Eks 12.1-27   ^l 14.1 Kantri qata Iijipt kanonj Pombaa gajobanonj sa iima koboonj uŋuuguroti, kendonj iikawaa qata Koonj qaanonj Pasowa. Eks 12.15   ^m 14.3 Luuk 7.37-38

qata alabasta iikanonj memeta. Ii apu unkoowagawo honja qata naad iikanonj saa qeŋ raro. Iinonj ii sewanja somatanonj meŋ kanj lalu aroya kotonj apuya Jiisaswaa wanjanonj qibibirinŋ moriro. ⁴Moriro eja ragiti, iyoŋoononŋa tosonianonj uugia boliro iyangiodeeŋ kokaeŋ amiŋ mogi, “Naad apu ii mono naambaajonj kaeŋ tiwilaaŋa? ⁵Naad apu kelegawo ii sewanja mewutiwaajonj anagati eeŋ, saanonj weeŋ 300:waa tawaya uugunaga. Ii ejemba wanaya oŋono sokonaga.” Kaeŋ jeŋ emba ii jeŋ mugi.

⁶Jeŋ mugi Jiisasnonj kokaeŋ injjoro, “Emba koi mono mende jeŋ mubu. Naambaajonj uuta meŋ boliju? Iinonj sili awaa ama sororogonj nono sokonja. ⁷Ejemba wanaya ii kambaŋa kambaŋa batugianonj laligogi awaa ama oŋomboŋatiwaajonj moma ii saanonj kambaŋ so ambuyato, niinonj oŋoo batugianonj kambaŋ so mende laligomaŋa. ⁸Iinonj ii iyanŋa nanamemeŋaa so ama nonja. Niinonj komuwe roŋ koma nombutiwaajonj saanonj waladeeŋ selena kelenonj nomorija. ⁹Niinonj qaa honja moŋ kokaeŋ injjowe mobu: Oligaa Buŋa koi kantri kanonj me kanonj jeŋ seigi kambaati, iikanonj emba koi kanonj iwoi ama nonji, iikawaa bujuya ii kaanŋadeeŋ jegi seiro iwaajonj romonŋonj laligowuya.” Kiaŋ.

Juudasnonj Jiisas memelolo meŋ mumambaa uumotoonj ano.

Mat 26.14-16; Luuk 22.3-6

¹⁰Gowokouruta 12 yoŋoononŋa moŋ qata Juudas Iskariot iinonj Jiisas memelolo meŋ mumambaajonj ama jigo gawonj galeŋ yoŋoononj keno. ¹¹Yoŋoononj kema qaaya jero ii moma uugia qeaŋgoro sewanja moneŋ mubombaajonj qaa somonŋogi. Qaa somonŋogi Jiisas kambaŋ moŋŋeŋ memelolo meŋ mumambaa kana moŋŋama kokobimbiŋ qeŋ laligoro. Kiaŋ.

Jiisasnonj gowoko yoŋowo Pasowa lama negi.

Mat 26.17-25; Luuk 22.7-14, 21-23; Jon 13.21-30

¹²Bered yiistya qaa iikawaa kendonj weeŋ mutuyanonj (Siikunenenonj) siligia otaan pasowa lama moŋ qeŋ oonkegi. Kawaajonj Jiisaswaa gowokourutanonj ijogi, “Boi, nono miri dakanonj kema pasowa lama gooŋonj mozoŋonŋonŋo newonŋa? Siinŋa nomaeŋ eja?”

¹³Kaeŋ ijogi gowokowoita woi kokaeŋ jeŋ wasiŋ orono, “Oro Jerusalem sitinonj uri eja moŋ apu monjonj qindiinŋ karo mokoloowaota. Mokoloonj ii saanonj otaan kembao. ¹⁴Keni mirinonj uro iikawaa toya kokaeŋ ijowao, ‘Boinonj kokaeŋ jeja: Saanonj miri uuta moŋ jeŋ tegonj nonona iikanonj uma gowokouruna yoŋowo pasowa lama newonŋa.’ ¹⁵Kaeŋ ijori toyanonj miri qaganonj eu uma uuta somata moŋ qendeema orombaa. Iikanonj duŋ

ⁿ 14.7 Dut 15.11

rara iwoi mozozongogita raja. Ii qendeema orono iikanonj mono lama qeŋ oowao.”

¹⁶Kaenj jero gowokowoitanonj mesaonj sitinonj uma Jiisasnonj qaa jeroti, iikawaa so mokoloonj nama lama qeŋ oonj mozozongori.

¹⁷Gomaŋ tiiro Jiisasnonj gowokouruta 12 yonjowo miri iikanonj kougi. ¹⁸Kouma uma duŋnonj rama nene negi Jiisasnonj kokaenj inijoro, “Niinonj qaa hoŋa moŋ kokaenj inijowe mobu: Onjoononga moŋ niwo nene neŋ raji, iinonj mono memelolo meŋ nombaa.”

¹⁹Kaenj inijoro moma uugianonj wosobiri moma kanaiŋ aŋa aŋa qisiŋ muŋ jegi, “Noojoŋa jewabo?”

²⁰Qisiŋ mugi kokaenj inijoro, “12 onjoononga moŋ niwo bered qaarŋonj qendunjoŋi, iinonj. ²¹Siwe gomambaa Eja hoŋanonj mono iwaajonj qaa oogita ejiwaa so namo mesaonj kembaa. Kembaato, memelolo meŋ mubaati, iwaajonj ‘Yei wosobiri!’ jeŋ wanjinjinjoŋeŋ. Anutunonj mono ironj uuta meleema mubaa. Eja ii nemuŋaa goronj uutanonjga mende koloonaŋati, iikanonj mono afaanjoŋ munaga.” Kiaŋ.

Pombo samonj konoga negi.

Mat 26.26-30; Luuk 22.14-20; 1 Kor 11.23-25

²²Nene neŋ rama Jiisasnonj bered meŋ kotuegonj motonj onjoma kokaenj jero, “Koi neenaa busuna. Ii mono meŋ newu.”

²³Kaenj jeŋ wain qambi meŋ dangiseŋ jeŋ onjono kuuyanonj qambi iikanonjga negi. ²⁴Negi kokaenj inijoro, “Koi neenaa sana. Koi Anutunonj ejemba yonjowo soomonjo areŋ ano kotiiwaatiwaajonj sana maagi ejemba mamaga hamo qeŋ onjombaa. ²⁵Niinonj qaa hoŋa moŋ kokaenj inijowe mobu: Niinonj wain kasawaa hoŋa kokanonj mombo toroqen mende nemaŋa. Kanageŋ Anutuwaaw bentotonj uutanonj eu raniŋ jejelombaŋ ambaati, weeŋ iikanonj mono wain apu qaita moŋ ii nemaŋa.”

²⁶Kaenj jero korisoro rii qama mesaonj kema Oil gere baanjanonj ugi. Kiaŋ.

Piitononj Jiisas qakoombaatiwaa jero.

Mat 26.31-35; Luuk 22.31-34; Jon 13.36-38

²⁷Uma Jiisasnonj kokaenj inijoro, “Gejatootoo eja moŋnonj qaa moŋ kokaenj oorota eja,

‘Niinonj galenja qewe lama tuuŋanonj deembuya.’

Iikawaa so onjononj kuuya uugia boliro nomesaonj boratiwuya.

²⁸Boratigi nuwuyato, niinonj mono koomunonjga waama wala Galili prowinsnonj kema iikanonj asugij onjomaŋa.”

²⁹Kaenj inijoro Piitononj kokaenj ijoro, “Yonjononj kuuya uugia boliro gomesaonj boratiwuti eeŋ, niinonj mono kileŋ iikaen mende amaŋa.”

° 14.18 Ond 41.9   P 14.24 Eks 24.8; Jer 31.31-34   ° 14.27 Zek 13.7   ° 14.28 Mat 28.16

³⁰Ijoro Jiisasnoŋ jero, “Niinoŋ qaa hoŋa moŋ kokaenŋ gijowe moba: Kurunoŋ indinŋ woi mende qaro giinoŋ kete gomantiinanoŋ qakooma nona indinŋ karoŋŋ koloowaa.”

³¹Kaenŋ jeroto, Piitonoŋ kaparaŋ koma kotikotii ano, “Boi, kaenŋ qaagoto, nii nugi giwo motooŋ komuworagati, ii kilenŋ niinoŋ gii mende qakooma gomaŋa.” Gowoko tosaana kuuyanonoŋ qaa iikayadeenŋ jegi. Kianŋ.

Jiisasnoŋ Gezemane urukisinonoŋ qama kooliro.

Mat 26.36-46; Luuk 22.39-46

³²Kaenŋ aminŋ moma kema urukisi moŋ qata Gezemane iikanonoŋ keugi. Keuma gowokouruta kokaenŋ injjoro, “Niinoŋ endu kema qama kooliwe oŋo mono kambaŋ biiwianoŋ koi rabu.” ³³Kaenŋ injjonoŋ Piito, Jeims ano Jon uŋuama kenŋgi. Kenŋgi Jiisasnoŋ kanainŋ konjilinŋ kanjanawo moro kana boria qetegoro. ³⁴Kaenŋ ama kokaenŋ injjoro, “Noo uunanoŋ mono konduŋkonduŋ koma waajiwaajoŋ ama wosobiri mobe komukomuyawo ama nonja. Oŋonoŋ mono kokanoŋ rama niwo gbili laligowoŋa.”

³⁵Kaenŋ injjonoŋ aŋodeenŋ boronja moŋ toroqenŋ kema siminŋ kuma usugoŋ siimbobolo kambana ii Maŋaa jetaa so uuguwaatiwaajoŋ qama kooliro. ³⁶Qama koolinŋ jero, “Aba Amana, gii iwoi moŋ mende meŋ bimbingonkejanŋ. Kawaajoŋ siimbobolowaa qambia koi mono nuamba. Nuanagati, ii noo siimbaa so qaagoto, mono geenŋgaa uusiŋga otaanŋ koloowa.”

³⁷Kaenŋ jeŋ eleeno gowokouruta karoŋŋ yoŋonoŋ gaonŋ egi injiima Piito kokaenŋ ijoro, “Saimon, gii gaonŋ ejanŋ me? Gii aua motoonŋgoda gbili laligomambaajoŋ mende kotiijanŋ me?” ³⁸Uunanoŋ gbili laligowombaa siinŋ momakejonto, selenananoŋ looloria kolooja. Kawaajoŋ angobatononoŋ kamaanŋ uŋuwabotiwaajoŋ mono qama koolinŋ uugbiligbili laligowu.”

³⁹Kaenŋ ijoro mombo oŋomesaonŋ kema qaa iikayadeenŋ mombo jeŋ qama kooliro. ⁴⁰Qama koolinŋ eleeno jaa logia bomboŋ mero mombo gaonŋgadeenŋ egi injiiro. Gaonŋga waama qaa meleembom-baajoŋ oŋopopo qegi.

⁴¹Jiisasnoŋ keno indinŋ karoŋŋ kolooro eleema kanŋ kokaenŋ injjoro, “Oŋo toroqenŋ haamo meŋ gaonŋgadeenŋ ewombaajoŋ moju me? Mobu! Moŋnoŋ Siwe gomambaa Eja hoŋa memelolo meŋ muro gawman eja sisiweroweroŋiawo yoŋoo borogianoŋ ubaati, iikawaa aua kambananoŋ mono kanŋ kuuja. Oŋoo gaonŋ ee kambanŋgia mono tegoja. ⁴²Mono waagi kemboŋ. Mobu! Memelolo meŋ nombaati, iinoŋ mono kosere koi kaja.” Kianŋ.

Jiisas qelanjinŋ meŋ somonŋgogi.

Mat 26.47-56; Luuk 22.47-53; Jon 18.3-12

⁴³Jiisasnoŋ kaenŋ jeŋ nano iikanondeenŋ gowokouruta 12 yoŋoononŋga moŋ qata Juudas iinoŋ tuuŋ moŋ jeta meŋ oŋono kougi. Jigo gawonŋ

⁶⁰Kaen mende kolooro jigo gawon galeŋ waŋanon waama jaasewan qeŋ oŋoma nama Jiisas qisiŋ muŋ kokaen ijoro, “Yoŋonon goo seleganon qaa kuuŋ naŋgojuti, iikawaa kitia moŋ jewaga me qaago?”

⁶¹Kaen ijoro iwoi bologa moŋ mende anoto, kileŋ kitia moŋ mende meleema qaaya bogoro nano. Qaaya bogoro nano jigo gawon galeŋ waŋanon mombo kokaen qisiŋ muro, “Anutu mepeseŋ mumakejoni, gii iwaa Meria Kraist koloojan me qaago?”

⁶²“Qisiŋ muro “Ooŋ” jeŋ kokaen inijoro, “Siwe gomambaa Eja hoŋanon mono ku-usuŋ Toyaa boro dindinanon rama era sombimbaa koosu qaganon kamaaro iibuya.”

⁶³Qaa ii inijoro jigo gawon galeŋ waŋanon malekuya menjurama kokaen jero, “Yei, mangaa siita! Tosianon qaaya naŋgowutiwaajon mombo mende qisiŋ oŋombona. ⁶⁴Anutu mepaegoji, ii mono oŋoanŋio modaboroju. Kawaajon mono oŋo nomaen moju?” Kaen jero yoŋonon kuuya Jiisas koomuwaa buŋa koloowaatiwaajon jeŋ tegogi.

⁶⁵Kaen jeŋ tegon tosanon kanaiŋ sulaapan qeŋ jaasewana esuuŋ boro kuma qeŋ kokaen ijogi, “Moronon guji, ii saanon jena mobona.” Jigowaa kiropo galeŋ (sikiriti) yoŋonon kaanagadeen Jiisas meŋ uruŋanon getaaligi. Kiaŋ.

Piitonon Jiisas qakoono.

Mat 26.69-75; Luuk 22.56-62; Jon 18.15-18, 25-27

⁶⁶Kambaŋ iikanon Piitonon kiropo uutanon sombenon laligoro. Emu laligoro jigo gawon galeŋ waŋaa welenqeŋe emba moŋnon iikanon kouro.

⁶⁷Kouma Piitonon gere konama nano iigigiŋ kokaen jero, “Gii mono kaanagadeen Nazaret eja Jiisaswo laligona.”

⁶⁸Kaen jeroto, Piitonon qakooma kokaen jero, “Qaa jejaŋi, ii kondanjeŋ.” Kaen jeŋ kiropo naguyanon kemeŋ nano kuru qaro.

⁶⁹Nagunon kemero welenqeŋe emba moŋnon ii iikanon mombo iima eja kosianon naŋgiti, ii kanaiŋ kokaen inijoro, “Eja koi kanon mono yoŋoononga moŋ kolooja.”

⁷⁰Kaen inijoroto, iinon mombo qakoono. Qakoono kambaŋ borona moŋ tegoro eja kosianon naŋgiti, iyoŋonon mombo Piitowaajon kokaen jegi, “Giinon Galili ejaga moŋ koloojanwaajon mono hoŋanon iyoŋoononga moŋ koloojan.”

⁷¹Ii moma kanaiŋ aŋa qasuaŋ aon jopanŋon jeŋ kotiŋ jero, “Eja qaaya jejuti, niinon ii mende moma mujeŋ. Qaa qolon-molongoya jewenagati eeŋ, Anutunon mono irona meleema nomba.”

⁷²Kaen jeŋ nano iikanondeen kurunon qaro indij woi kolooro. Kurunon qaro Jiisasnon qaa kokaen ijoroti, Piitonon ii romongoro,

^u 14.62 Dan 7.13   ^v 14.64 Lew 24.16

“Giinonj indinj karonj qakooma nona kurunonj qaro indinj woi koloowaa.”
Qaa ii romonjonj wosoya jumambaajonj ano silama saaro. Kianj.

Jiisasnonj gawana Pailotwaa jaanonj nano.

Mat 27.1-2, 11-14; Luuk 23.1-5; Jon 18.28-38

15 ¹Gomanj ano amandiinonj jigo gawonj galej, kantriwaa jotamemeya (70), ano Kana qaawaa boi ano jigo kaunsol kuuya yonononj qaa jake uutaa ajoajoroo ama Jiisaswaa qaa jej tegogi. Jej tegogi Jiisas somonjonj wama kema gawana Pailotwaa borononj anji. ²Room gawana iinonj Jiisas kokaenj qisij muro, “Onjanonj, gii Juuda yonoo kingia koloojanj me qaago?” Qisij muro Jiisasnonj meleema ijoro, “Mono geenjo jejaji, kaenj.”

³Jigo gawonj galej yonononj qaa mamaga Jiisaswaa selianonj kuuj jegi. ⁴Jegi Pailotnonj Jiisas mombo qisij muj ijoro, “Moba! Yonononj qaa mamaga goo seleganonj kuuj jejuti, giinonj iikawaa kitia monj jewaga me qaago?”

⁵Kaenj ijoroto, Jiisasnonj bologa monj mende anoto, kilenj qaa kitia mombo mende meleeno. Qaaya bogoro nano gawananonj waliingoro. Kianj.

Pailotnonj Jiisas komuwaatiwaa jej tegoro.

Mat 27.15-26; Luuk 23.13-25; Jon 18.39–19.16

⁶Gbani so pasowa kendonj kambañanonj gawananonj kapuare mirinonja eja monj qata qama qisigiti, ii silia otaanj isama onjomakegi. ⁷Kambañ iikanonj eja monj qata Barabas ii kapuare mirinonj raro. Iinonj kikekakasililinj eja tosaana yonowo karej gilinj eja monj qegi komuroti, iikawaajonj kapuare mirinonj onjonj. ⁸Kaenj anji kanageso yonononj gawanawaa jinjaronj miri sombeñanonj eu uma nama kanainj ama laligorotiwaa so ambaatiwaaajonj qisij mugi. ⁹Qisij mugi meleema kokaenj injjoro, “Niinonj Juuda onoo kingiaga isambe kamaawaatiwaaajonj moju me?” ¹⁰Jigo gawonj galej yonononj Jiisaswaaajonj goronjoo so mogitiwaaajonj ama ii gawanawaa borononj onj. Ii moma siingia momambaajonj kaenj qisij onono.

¹¹Qisij onono jigo gawonj galej yonononj ejemba tuuj uukuukuu menj onjoma kokaenj jegi, “Jiisas mesaonj Barabas isamba! Mono kaenj qisij mubu.” ¹²Kaenj jegi mombo meleema qisij onono, “Kaenj jejutiwaaajonj Juuda onoo kingia qata kaenj qamaakejuti, niinonj mono ii nomaenj ama mubenaga?”

¹³Kaenj qisij onono mombo qagi, “Mono maripoononj qewu jewa!”

¹⁴Kaenj qagi Pailotnonj kokaenj injjoro, “Ii naambaajonj? Iinonj mono naa bologa ano?” Kaenj jeroto, yonononj ii moma kaparanj koma toroqenj qa gigilaenj kokaenj qagi, “Mono maripoononj qewu jewa!”

¹⁵Kaenj qagi Pailotnonj ejemba tuuj somata siingiaa so amambaajonj moma Barabas isama onono kamaaroto, Jiisasga jero ooli waayawononj

qeyayagon qegi. Kaen qegi maripoonon qewutiwaajon ii Room manjaqeqe eja yonoo borogianon ano. Kiaj.

Jiisas kungulolopo ama mugi.

Mat 27.27-31; Jon 19.2-3

¹⁶Manjaqeqe eja yononon Jiisas wama kema gawanawaa jinkaron miriwaa kiropo uutanon keugi. Keuma manjaqeqe tuun somata kuuya horon ononji iikanon kagi. ¹⁷Kan maleku osoga nezongbala ii Jiisaswaa selianon mouma mun soman kasa lipima ila kaana wanjon konji kemero. ¹⁸Kaen kemero kanain waeya men joloja jegi, “Oowe oowe! Juuda yonoo kin ponggia, oowe!” ¹⁹Qaqatete kaen ama jegi bowonon wanjon qen sulaapan qen simin kuma mun usugon mepeqepesee qolonmologoya men mugi. ²⁰Mepaqepae kaen ama mudaboron maleku osoga nezongbala ii qetegon iyanjaa sele esu mouma mun maripoonon qewombaajon wama kenji. Kiaj.

Jiisas maripoonon qegi.

Mat 27.32-44; Luuk 23.26-43; Jon 19.17-27

²¹*Kema kana somatanon eja mon qata Saimon mokoloogi. Iinon Afrika siti qata Sairini iikawaa ejiaga ano Aleksander ano Ruufus yoro manjaraga. Iinon gawononga kouro kuun mugi Jiisaswaanon maripoon men angoro. ²²Jiisas kaen wama goman mon qata Golgota ii ananaa qanon Wanjsii, iikanon kema keugi. ²³Keuma wain apu ano marasin qata mor ii mindirin melokanjin mugito, Jiisasnon ii togoro. ²⁴*Togoro nama maripoonon qegi. Qegi nano kiawen megii jangoya kolooro Jiisaswaa sele esuya motomotoon batugianon iikawaa so mendeema megii. ²⁵Gomaamba 9 kilok iikanon maripoonon qegi. ²⁶Maripoonon qen wanjon eu qegitiwaa kania kokaen onon qegi, “Juuda yonoo kin ponggiaga koi.” ²⁷Kikekakasililin eja woi kaanagadeen iwo maripoonon urugi. Mon boro dindinanon mon qanianon leele kaen urugi. ²⁸*(Anutuwaa Bunja Terenon qaa kokaen oogita eja, “Ii gosin kikekakasililin eja kaana romongon yonoo batugianon anji.” Qaa iikaen kanon honawo kolooro.)

²⁹zEjemba uugun kema kan kungulolopo ama lukukuun mun wambelaan kokaen jegi, “Yei! Gii mono jiwowon jigo saanon kondeena namonon kamaaro ween karoombaa uutanon mombo metaama kuumambaajon jena. Oo, gii eja awaa sorol! ³⁰Mono geenja ilaan aon maripoononga kamaawa.”

³¹Jigo gawon galen ano Kana qaawaa boi yononon kaanagadeen batugianon mepaqepae ama mun jegi, “Tosiaga ilaan onoma laligoroto,

---

* 15.21 Room 16.13 x 15.24 Ond 22.18 y 15.28 Ais 53.12 z 15.29 Ond 22.7; 109.25; Maak 14.58; Jon 2.19

iyanya ilaan aomambaajon amamaaja. ³²Iinonj Hamoqeqe Toya Kraist ano Israelwaa kinj kolooji eenj, mono keteda koi maripoononga kamaaro iima ii moma laariwonaga.” Kaenj jegi.

Eja iwo maripoononj urugiti, iyorononj kaanagadeen uuqeqe qaa tokoronjkota jey muri. Kianj.

Jiisasnonj komuro.

Mat 27.45-56; Luuk 23.44-49; Jon 19.28-30

³³Weenj biiwia 12 kilok kolooro iikanonj gomanj kuuya pangamanj menj sokoma ero kema aua karoombaa so kolooro. ³⁴“Jiisasnonj 3 kilok iikanonj anjaa qaanonj kokaenj qa somata qaro, “Eeli eeli lama sabaktani?” Ii ananaa qaanonj: Anutuna, Anutuna mono naambaajonj gema nujanj?

³⁵Kaenj qaro eja kosianonj nanjiti, iyonoononga tosonianonj ii moma jegi, “Mobu! Mono Elaijawaajonj qaja.” ³⁶^bYonoononga monononj bobogarinj kema momondo monj suunj tanijeenj ii menj wain apu aasonjawononj qendunjonj gere goronj kitianonj somonjonj sulunj Jiisaswaa buu susuyanonj eu ano nero jero, “Mono mesaogi anjodeenj namba. Elaijanonj kanj motogoro kamaawaa me qaago, mono ii iibonja.”

³⁷Kaenj anji Jiisasnonj qa somata qama wosoya goronj qero komuro.

³⁸^cKomuro iikanondeenj jiwowonj jigowaa uutanonj opo nanoti, iikanonj mono eukaya biiwianonj jurama kamaanj woi kolooro. ³⁹Kawali galenonj maripoonj jaasewanj qenj nama Jiisasnonj wosoya goronj qero komuroti, ii iima kokaenj jero, “Eja koi kanonj mono onjanonj Anutuwwa meriaga kolooja.”

⁴⁰^dEmba tosonianonj kaanagadeenj sigensigenj nama iwoi ii iigi. Yonoo batugianonj Maria Magdalaga ano Maria Jeims dubaya ano Jooses yoroo nemungara ano Salome yonononj motoonj nanji. ⁴¹Yonononj Jiisasnonj Galili prowinsnonj laligoro iikanonj ii otaanj welej qenj munj laligogi. Kaanagadeenj emba tosaanja mamaga Jiisaswo Jerusalem sitinonj uma kagiti, iyonononj kaanjiadeenj kosianonj nanji. Kianj.

Jiisaswaa qamoya ronj konji.

Mat 27.57-61; Luuk 23.50-56; Jon 19.38-42

⁴²Sabat kendonj rarawaajonj iwoi mozozongogi Sabat kendononj kanaimambaajonj dodowiro mare koloonj karo. ⁴³Nemunngawonj iikanonj Arimatia toya, eja waanjawo qata Joosof iinonj karo. Iinonj kaanagadeenj Anutu bentotombaa honja kolooawaatiwaajonj mamboma laligoro. Iinonj Juuda yonoo jigo kaunsol tuumbaa jotamemeya monj koloonj Sabat kendononj kanaimambaa anotiwaajonj ama toroko yakarinj Pailotwaanonj kema Jiisaswaa qamoya memambaajonj qisiro. ⁴⁴Qisiro “Onjanonj komuja me qaago?” jey romonjonj

^a 15.34 Ond 22.1   ^b 15.36 Ond 69.21   ^c 15.38 Eks 26.31-33   ^d 15.40-41 Luuk 8.2-3

kawali galerja jero karo “Jiisasnoj kambanj koriga me toroga komuja,” jen qisin muro. ⁴⁵Qisin muro buju qaaya moma Jiisaswaa qamoya Joosef jen tegonj muro. ⁴⁶Jen tegonj muro opo taanja sewanja menj kema qamoya maripoononga qetegonj menj kamaanj opononj esuuro. Esuunj menj qasirinonj kema jamo kobaa uroroogi dunj eroti, iikanonj ano. Ama jamo somata monj metano kobaa qaa oota kojanjgiro. ⁴⁷Dakanonj anoti, ii Maria Magdalaga ano Maria Jooseswaa nemunja yorononj nama iiri. Kianj.

Jiisasnoj koomunonga waaro.

Mat 28.1-8; Luuk 24.1-12; Jon 20.1-10

16 ¹Sabat kendonj ragi tegoro iikanonj Maria Magdalaga, Maria Jeimswaa nemunja ano Salome yonjononj “Jiisaswaa qamoya kema moriwoŋa,” jen jininj marae unkoowagawo sewanja megj. ²Menj enj Sonda umugawodeen waama gomanj ano weenj jilinjolanj kouro qasirinonj kenji. ³Kema aminj moma jegi, “Qasiriwaa qaa ootanonj jamo somata raji, ii mono morononj qetambaa?” ⁴Kaen jen uugi keno iigi: Jamo somata qatawo ii mono qetanji kema ero. ⁵Qasiriwaa jamo qaa oota kaen aantama nano uutanonj ugi. Ugi dindingiaagenj eja gbaworo monj malekuya koriga taanja raro iigi. Kaen iima mamaga awawaligi.

⁶Awawaligito, kokaen injjoro, “Mono toroko mende mobu. Onjo Nazaret eja Jiisaswaaonj monjanju. Ii maripoononj qegito, iinonj mono gbilinj waaja. Kawaajonj koi mende eja. Iibu! Duŋa koi, iikanonj sulugi ero. ⁷eKawaajonj mono kema Piito ano gowokouruta kuuya buju kokaen injjowu, ‘iinonj mono jeta menj onjoma waladeen Galili prowinsnonj kembaa. Onjo kaanagadeen iikanonj kema qaaya jerotiwaa so ii iibu.’”

⁸Kaen injjoro aarunjenengia ororo jamo ootanonga kamaanj bobogarinj kenji. Sombugia mogitiwaaonj qaa monj mende jegito, qaagia bogoro. Kianj.

Jiisasnoj Maria Magdalaga iwaanonj asugiro.

Mat 28.9-10; Jon 20.11-18

⁹Jiisasnoj Maria Magdalaga iwaa uutanonga omejiilanj 7 onjotaaro laligoro. Jiisasnoj koomunonga waama Sonda gomaamba amandiinonj wala Maria ii asuginj muro. ¹⁰Asuginj muro alaurutanonj Jiisaswo laligonj kouma kambanj iikanonj jingenj qama saagiti, Marianonj mono iyonoononj kema bujuya injjoro. ¹¹Injijoroto, Jiisasnoj gbilinj laligoro Marianonj iiroti, ii mende moma laarigi. Kianj.

Jiisasnoj alawoita yoroononj asugiro.

Luuk 24.13-35

¹²Kawaa gematanonj alawoitononj Jerusalem siti mesaonj gomanj monjonj kembojonj kanaanonj keni Jiisasnoj kaitania meleema asuginj

^e 16.7 Mat 26.32; Maak 14.28

orono. ¹³Yorononj kaanagadeenj kema bujuya ii alauruta injjorito, yonononj ii kaanagadeenj mende moma laarigi. Kiaj.

Jiisasnoj gowokouruta asuginj onono.

Mat 28.16-20; Luuk 24.36-49; Jon 20.19-23; Apo 1.6-8

¹⁴Kanagenj gowokouruta 11 yonononj ajoroonj nene neŋ ragi yonoononj kaanagadeenj asugiro. Asuginj uugia kotiirotiwaajonj temboma koomunonja waaro iigiti, iinonj bujuya injjogi ii mende moma laarigitiwaajonj ii jeŋ onono. ¹⁵Jiisasnoj kokaenj injjoro, “Onjo mono kantri so kema gomaŋa gomaŋa liligonj ejemba laligonj kenjutiwaa so Oligaa Buŋana jeŋ asarigi mobu. ¹⁶Moŋnonj Anutu moma laariro oomulu meŋ mugi uuta meleembaati, iinonj mono letoma Siwewaa buŋa koloowaa. Moŋnonj mende moma laarinj yanŋiseŋ laligowaati, Anutunonj mono iwaa qaa jeŋ tegoro gere siawaa buŋa koloowaa. ¹⁷Moma laarinj noma laligowuti, ii aiwese meŋ onjombe kaniagia kokaenj koloowaa: Yonononj noo qanonj omejiilanj onjotaawuya. Kantri tosia yonoononj qaa jeŋ laligowuya. ¹⁸Mokoleŋ borogianonj meŋ metaambuya. Nomben warabe apu iwoi negi iikanonj mono mende meŋ bolin onjombaa. Borogia ji ejemba qagianonj anŋi qeaŋgowuya.” Kiaj.

Jiisasnoj Siwe gomanonj uro.

Luuk 24.50-53; Apo 1.9-11

¹⁹Ponj Jiisasnoj qaaya kaenj injjoro Anutunonj wano Siwenonj uma Anutuwaa boro dindinonj rama laligoja. ²⁰Eu laligojato, gowokourutanonj mesaonj gomaŋ balonj so kema Buŋa qaaya jeŋ seiŋ laligogi. Kaenj laligogi Pononj yonowonj gawonj meŋ inaan onjono anjoleto asugiro qaagianonj kotiiro. Kiaj.

---

^f 16.15 Apo 1.8   ^g 16.19 Apo 1.9-11